

**Насоки за самостоятелен
живот под супервизия за
непридружени деца**

Този документ е предназначен за общо разпространение. Всички права са запазени. Възпроизвеждането и преводът са разрешени, освен за търговски цели, при условие че е посочен източникът.

Снимка на корицата: © UNHCR/Diana Diaz, 2019
Редактиране на копие: Стратегическа програма
Разпределение: WishTree

© UNHCR 2021

Насоки за самостоятелен живот под супервизия за непридружени деца

Съдържание

1. ВЪВЕДЕНИЕ	1
1.1. Цел на насоките	
1.2. Как да използвате тези насоки	2
1.3. Ключови определения	2
1.4. Ръководни принципи	4
2. САМОСТОЯТЕЛЕН ЖИВОТ ПОД СУПЕРВИЗИЯ	5
2.1. Какво е самостоятелен живот под супервизия ?	5
2.2. Защо да се обмисли самостоятелен живот под супервизия за някои деца?	7
2.3. За кого е подходящ самостоятелният живот под супервизия?	9
2.4. Различни видове самостоятелен живот	10
2.5. Основни условия	11
3. СЪЗДАВАНЕ НА ПРОГРАМА ЗА САМОСТОЯТЕЛЕН ЖИВОТ	12
3.1. Да се прецени дали е необходимо	12
3.2. Да се прецени дали е подходящ за контекста	13
3.3. Отговорността на държавата и национална система за закрила на детето	14
3.4. Супервизия и наставничество	16
3.5. Ангажираност на общността от самото начало	20
3.6. Услуги за деца	
3.7. Парична помощ	30
3.8. Протоколи и стандартни оперативни процедури	33
4. НАСТАНЯВАНЕ И ПОДПОМАГАНЕ НА ОТДЕЛНИ ДЕЦА В КОНТРОЛИРАНИ САМОСТОЯТЕЛНИ ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ.	35
4.1. Идентифициране, оценка и справяне с непосредствените рискове и нужди	36
4.2. Избор на подходящ вариант за грижи и настаняване	
4.3. Настаняване на детето в самостоятелно жилище и свързване с настойник	37
4.4. Подкрепа за децата в процеса на предоставяне на грижи	41
4.5. Механизми за наблюдение, обратна връзка и реакция	41
4.6. Планиране на прехода	43
5. КЛЮЧОВИ ДЕЙСТВИЯ	51
6. ПРЕПРАТКИ	53
7. ИНСТРУМЕНТИ	54

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Разделянето на деца от семействата им е един от най-разпространените рискове свързан със закрилата на децата, за които се грижи ВКБООН. Според глобалните данни¹ през 2020 г. непридружените и разделени деца са подали 21 000 нови молби за убежище, като в края на 2019 г. сред бежанците са отчетени 153 300 непридружени и разделени деца. Освен това през десетилетието 2010-2019 г. непридружените и разделените деца са подали около 400 000 молби за убежище. Действащите лица в областта на закрилата на детето по целия свят продължават да идентифицират, оценяват, документират и подпомагат този нарастващ брой непридружени и разделени деца в широк спектър от обстоятелства, включително лагери, селища, градски условия и ситуации на смесено движение. Въпреки че за някои деца раздялата е временна, много други остават без родителска грижа, а в някои случаи и без контакт със семействата си за продължителни периоди от време. Някои от тези деца - особено тези, които са разделени през тийнейджърските си години - често преминават към зряла възраст без грижи, надзор и напътствия от страна на възрастни.

Грижата в семейна среда е предпочитаният вид алтернативна грижа за непридружени деца, както е посочено в Насоките на ООН за алтернативна грижа за деца². Грижата в семейна среда осигурява на децата индивидуална грижа и внимание и им помага да се подготвят за събиране с родителите си или с други законни/подходящи настойници. Грижата в семейна среда също така подкрепя децата в изграждането на социални взаимоотношения, развитието на тяхната идентичност и интегрирането им в общността³.

За съжаление, семейните грижи невинаги могат да бъдат постигнати веднага поради множество фактори. Сред тях могат да бъдат демографската ситуация в общността на детето, високите нива на мобилност сред разселените деца и възрастни, социокултурните пречки пред настаняването в семейство, бедността или други икономически фактори, предпочитанията на детето да живее без грижи от страна на възрастни, като се има предвид предишен опит в самостоятелния живот (особено ако е близо до пълнолетие), и/или липсата на подходящи настойници.

В някои случаи установяването или подкрепата на спонтанни самостоятелни форми на живот, които осигуряват безопасност, подпомагат развитието на децата, се основават и са свързани с механизмите за закрила в общността, могат да бъдат ефикасна алтернатива. Те са признати от Насоките на ООН за алтернативна грижа за деца, в които самостоятелният живот под супервизия е посочен като един от видовете алтернативна грижа⁴.

Решението за създаване или подкрепа на съществуващ самостоятелен начин на живот трябва да се взема с най-голямо внимание, а индивидуалните решения за децата трябва да се вземат чрез използване на процедурата за защита на най-добрите интереси (ПЗНИ).⁵ Самостоятелният начин на живот трябва да се разглежда само след като са изчерпани всички възможности за настаняване на детето в безопасна и любяща семейна грижа или след като се установи, че семейната грижа не е най-подходящият вариант. Процесът на вземане на решение трябва да включва пълноценно детето, да се взимат под внимание както краткосрочните, така и дългосрочните нужди от закрила, грижи и развитие и да включва устойчива система за мониторинг и изпълнение.

¹ Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), Глобални тенденции - принудително разселване през 2020 г., достъпно на: www.unhcr.org/60b638e37.pdf

² Общото събрание на ООН, *Насоки за алтернативна грижа за деца* (2010 г.), достъпни на: www.refworld.org/docid/4c3acd162.html

³ Междуведомствена работна група за непридружени и разделени деца, *Наръчник за алтернативни грижи при извънредни ситуации* (2013 г.), раздел. 3.3, достъпен на адрес: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7672/pdf/ace_toolkit_0.pdf

⁴ Вж. параграф 29 от Общото събрание на ООН, *Насоки за алтернативна грижа за деца* (2010 г.), достъпни на: www.refworld.org/docid/4c3acd162.html

⁵ "Процедурата за защита на най-добрите интереси" описва рамката на ВКБООН за управление на случаи на деца, търсещи убежище и бежанци. Вж. ВКБООН, 2021 г., *Насоки за процедурата за най-добри интереси: Оценка и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпно на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

1.1 Цел на насоките

Служителите по закрила на детето продължават да идентифицират непридружените деца, за които трябва да бъдат взети подходящи и безопасни мерки за грижа. Това включва непридружени деца, включително домакинства, ръководени от деца, които живеят без грижи от страна на възрастни, или деца, за които не е възможно незабавно да се осигури грижа от страна на възрастни/семејство. В такива ситуации служителите по закрила на детето, трябва да определят най-подходящите методи за предоставяне на грижи, като това трябва да включва оценка дали е безопасно и дали е в интерес на детето да продължи да живее самостоятелно.

Тези насоки са разработени за да бъдат в помощ на служителите на ВКБООН и партньорите, работещи по закрилата на детето, и за да ги насочват при оценяването и вземането на решения относно най-подходящите алтернативни грижи, създаване и подкрепа на самостоятелен начин на живот под супервизия, както и към мониторинг и изпълнителни действия. Те могат да бъдат полезни и в други условия с подходящи модификации и интерпретации в зависимост от контекста.

1.2. Как да използвате тези насоки

В първата глава на насоките са изложени основните принципи и е представен речник на използваните термини. Втората глава въвежда концепцията за самостоятелен живот под супервизия, като описва видовете грижи и основните условия, необходими за създаването на този вид устройство. Глава 3 е посветена на главните съображения и основите при планиране за създаване на условия за самостоятелен живот под супервизия на дадено място. И накрая, глава 4 предоставя насоки за настаняване на конкретни деца в условия на самостоятелен живот под супервизия.

1.3. Основни дефиниции

По-долу е представен неизчерпателен речник на термините, използвани в контекста на закрилата и грижите за непридружени и разделени деца. За по-изчерпателен списък, моля, направете справка с Насоките на ВКБООН 2021 за процедурата за защита на най-добрите интереси: Оценяване и определяне на висшите интереси на детето⁶ и речника на Наръчник за алтернативна грижа при извънредни ситуации (2013 г.)⁷.

Непридружените деца са деца, които са били разделени от родителите си и други роднини и за които не се грижи възрастен, който по закон или практика е отговорен за това. Моля, обърнете внимание, че някои държави все още наричат тези деца "непридружени непълнолетни" в своето законодателство и политики; ВКБООН използва термина "непридружени деца" в съответствие с Насоките на ООН за алтернативна грижа за деца.

Разделените деца са деца, отделени от двамата си родители или от предишния си законен или обичаен основен настойник, но не непременно от други роднини, и следователно може да включва деца, придружени от други възрастни членове на семейството.

⁶ Върховен комисариат на ООН за бежанците, 2021 г: *Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето*, (2021 г.), достъпно на <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

⁷ Междуведомствена работна група по въпросите на непридружените и разделените деца, *Наръчник за алтернативни грижи при извънредни ситуации* (2013 г.), достъпен на: https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/ace_toolkit_0.pdf/

Алтернативната грижа е грижата, предоставяна на децата от настойници, които не са техни биологични родители. Тази грижа може да бъде под формата на неформална или официална грижа и включва роднинска грижа, приемна грижа, други форми на настаняване в семейна среда или в среда, близка до семейната, резидентна грижа или самостоятелен начин на живот под супервизия за деца. Тя включва и временни места за при извънредни ситуации с деца. **Приемната грижа** е ситуация, при която за дете се полагат грижи в домакинство извън семейството. Обикновено приемната грижа е

временна мярка и в повечето случаи биологичните родители запазват родителските си права и задължения.

Домакинство, водено от дете, е форма на самостоятелен живот, при която за непридружени деца се грижи по-голям брат или сестра, които също са деца, или по-големи деца, които нямат роднинска връзка.

Лицето, което полага грижи за дете, е лице, с което детето живее и което полага ежедневни грижи за него, без това непременно да означава правна отговорност. Когато е възможно, детето трябва да има непрекъснатост в това кой полага ежедневните грижи за него. Това лице има родителска роля, но може да е или да не е роднински свързан с детето или със законния му настойник. Лицето, полагащо грижи, не трябва да бъде служителят, който води случая на детето.

Проследяването и събирането на семейството е процесът на издирване на членовете на семейството на детето или на основните законни или обичайни настойници, или на децата, чиито родители ги търсят, както и процесът на събиране на детето и семейството или предишния настойник с цел установяване или възстановяване на дългосрочни грижи. Терминът "проследяване" често се използва за обозначаване на целия процес.

Настойник е лице, което не е родител на детето, но на което е възложена правна отговорност да се грижи за детето; това може да включва пълна родителска отговорност, включително грижи за детето, или, в някои системи, по-ограничени отговорности, свързани само с вземането на правни решения от името на детето. Настойник може да бъде и лице, признато от общността или местните власти като отговорно за грижите и закрилата на детето. Настойникът може да е или да не е роднина на детето.

Наставник е лице, обикновено възрастен, на което е възложено или което поема отговорността да бъде доверен съветник на дете или групи деца. Наставникът обикновено е по-опитен или компетентен човек от общността, който помага на детето да се справя с ежедневните предизвикателства, осигурява му подходяща обич и грижа и го запознава с перспективите за личностно израстване и развитие, както и със социални и икономически възможности. Наставниците обикновено не живеят с децата, но редовно ги посещават и им осигуряват необходимата подкрепа.

Служител, работещ по случай, е възрастен, който е назначен от определен орган или агенция за регистрирано дете, за да изпълнява задълженията по оценка, планиране на грижи и управление на конкретния случай. Това може да бъде държавен социален работник, служител на неправителствена организация или пълноправен член на комисията за закрила на детето. Служителите, работещи по случай, трябва да преминат обучение за своите отговорности, да бъдат под професионална супервизия и да нямат конфликт на интереси при работата с детето.

Процедурата за защита на най-добрите интереси (ПЗНИ) описва индивидуалната процедура на ВКБООН за управление на индивидуални случаи на деца, които представляват интерес. Това е многоетапен процес, който включва идентифициране, оценка, планиране на действията по случая, изпълнение, проследяване и приключване на случая. Тя включва два важни процедурни стандарта: оценка на най-добрите интереси (ОНИ) и установяване на най-добрите интереси (УНИ).

Установяването на най-добрите интереси (УНИ) описва официалния процес със стриктни процедурни гаранции, предназначен да определи най-добрите интереси на детето относно решения от изключително значение, които го засягат. Той трябва да подпомага подходящото участие на децата без дискриминация, да включва лица, вземащи решения в съответните области на компетентност и да балансира всички релевантни фактори, за да се избере най-добрият вариант.

Оценката на най-добрите интереси (ОНИ) е оценка, осъществявана от персонала, който предприема действия по отношение на конкретни деца, освен когато се изисква УНИ, предназначена да гарантира, че при тези действия се обръща първостепенно внимание с оглед на най-добрите интереси на детето. Оценката може да се извърши самостоятелно или в консултация с други лица от служителите с необходимия опит и изисква участието на детето.

Самостоятелният живот под супервизия е форма на алтернативна грижа, при която непридружено дете или група от непридружени деца живеят, без да бъдат пряко обгрижвани от възрастен, но получават редовна супервизия, насоки, наставничество и мониторинг от назначен възрастен наставник. Понякога бива наричан "подкрепен самостоятелен живот", като двата термина често се използват като взаимозаменяеми.

1.4. Ръководни принципи

Отговорност на държавата Държавите носят основната отговорност за закрилата на всички деца и следва да подкрепят създаването и прилагането на системи за закрила на детето в съответствие с международните си задължения, като осигуряват достъп на всички деца под тяхна юрисдикция.⁸ В случай на непридружени и разделени деца държавата носи отговорност за защита на правата на детето и осигуряване на подходяща алтернативна грижа, с или чрез компетентните местни органи и надлежно упълномощени организации на гражданското общество.⁸ Това включва осигуряване на безопасността, благосъстоянието и развитието на децата, настанени в алтернативна грижа, и осигуряване на подходящ за възрастта и пола достъп до услуги за закрила и подкрепа.

Семейството е основната група на обществото и най-добрата среда за подпомагане на растежа, благосъстоянието и закрилата на децата и като такава трябва да се положат всички усилия за създаване и подкрепа на семейна грижа за непридружени и разделени деца, доколкото се установи, че тази грижа е в най-добрия интерес на детето. В случаите, когато не е възможно да се осигури грижа в семейна среда, общностите все пак трябва да бъдат подкрепени, за да се даде възможност и да се подкрепят съществуващите общностни механизми, които защитават непридружените и разделените деца.

Спешност Определянето на подходящи мерки относно грижите за непридружени и разделени деца не трябва да се отлага. Закрилата и грижите за тези деца винаги трябва да бъдат приоритет. От съществено значение са навременните услуги, интервенции, проследяване на семейства и решения, взети в най-добрия интерес на децата.⁹

Участие на деца Правото на всички деца да участват и да изразяват мнението си по всички въпроси, които ги засягат, в съответствие с техния пол, възраст, зрялост и способности, трябва да бъде основна част от всички дейности по закрила на детето. За различните възрасти следва да се прилагат различни методологии за участие - т.е. по-малките деца в сравнение с юношите. Ефективното участие признава децата и юношите като носители на права, изгражда техния капацитет и устойчивост и им позволява да предпазват себе си и своите връстници.

Предотвратяване на дискриминация Политиките, процедурите, програмите и интервенциите следва да подкрепят недискриминационния достъп до навременни и подходящи услуги и до националните системи за закрила на детето, независимо от възрастта, пола, етническата принадлежност, религията, националността или способностите на детето. Услугите следва да бъдат съобразени с многообразието

⁸ Върховен комисариат на ООН за бежанците, Рамка за закрила на децата (2012 г.), достъпна на: www.unhcr.org/50f6cf0b9.pdf

⁹ Генерална асамблея на ООН, Насоки за алтернативна грижа за деца (2010 г.), достъпни на: <https://www.refworld.org/docid/4c3acd162.html>

и да са всеобхватни, както и адаптирани към специфичните нужди на децата от различни възрасти, полове, способности и други форми на разнообразие.

Най-добрият интерес на детето (НИД) Най-добрият интерес на детето трябва да бъде първостепенно съображение за всички участници във всички дейности, които пряко или косвено засягат децата. Принципът на най-добрите интереси установява, че всички деца имат право да участват пълноценно в решенията, които засягат живота им, включително в определянето на техните най-добри интереси. Върховният комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН) ще продължи да следи за спазването на необходимите процедури при вземането на решения по отношение на отделни деца в риск, както и за мерки и решения за дългосрочни грижи за тях.

Не причинявай вреда - Всички участници ще вземат предвид семейството, културата и социалното положение на детето и ще предприемат действия, процедури и програми по начин, който не излага детето на риск от причиняване на вреда. Ще бъдат положени всички усилия, за да се гарантира, че решенията, свързани с непридружени и разделени деца, не причиняват допълнителна вреда. Участието на децата във вземането на решения, които засягат техния живот, ще бъде планирано и улеснено по отговорен и етичен начин, като се спазва надлежно поверителността на информацията.

2. САМОСТОЯТЕЛЕН ЖИВОТ ПОД СУПЕРВИЗИЯ

21. Какво е самостоятелен живот под супервизия?

Основни елементи

- Режим на самостоятелен живот е грижа, при която детето живее без постоянни грижи от страна на възрастен.
- Подходящ е за деца на възраст не по-малко от 15 години, освен в случаите, когато по-малките деца живеят с по-голям брат или сестра на 15 или повече години, когато това е в техен най-добър интерес.
- Тя може да бъде създадена спонтанно от самите деца или от външен участник.
- Самостоятелният живот трябва да се разглежда само след като са изчерпани всички възможности за грижи в семейството, като се дава приоритет на най-добрите интереси на детето.
- Обучен и доверен възрастен се назначава, за да предоставя на детето насоки, подкрепа и наставничество, но не живее с него.
- Дете, което живее самостоятелно, по същество е домакинство, водено от дете.

По целия свят голям брой деца са разделени от родителите си или от други възрастни и са принудени да живеят без грижи поради различни причини. При бежанците разделянето може да е станало в страната на произход, в транзитните държави или в страната на убежище/крайна дестинация. Тези деца са особено уязвими и често са изправени пред огромни рискове относно закрилата си, включително насилие, злоупотреба, експлоатация и насилие, основано на пола. Поради специфичните

обстоятелства, в които те се намират, е по-вероятно да се сблъскат с пречки при достъпа до услуги и се нуждаят от подкрепа, за да гарантират своето здраве, безопасност и развитие. Децата, живеещи без подкрепа, могат да изпитат и трудности при формирането на положителни взаимоотношения помежду си и с възрастните, което води до стрес, предприемане на негативни стратегии за справяне и повишени рискове.

Самостоятелният живот под супервизия е вид алтернативна грижа, при която непридружено дете на възраст 15 години или повече - освен когато по-малък брат или сестра живее с дете, което е на повече от 15 години - живее самостоятелно или в малки групи от не повече от четири деца (с по-малки братя и сестри и/или връстници), без прякото участие на възрастните в техните решения и действия, както в семейна среда. Този начин на живот може да е установен (вж. карето по-долу), от самите деца или техните семейства, или от външен участник (общността на детето или участник в системата за закрила на детето). Всички договорености за самостоятелен живот трябва да се основават на най-добрите интереси на детето и да включват договорен механизъм за редовна супервизия, наставничество и насоки от страна на възрастен, на когото детето има доверие.

Самостоятелен живот под супервизия може да бъде установен на всеки етап от цикъла на разселване,

Установяване на самостоятелен живот

По време на извънредни ситуации, разселвания и премествания през границите някои непридружени деца бягат със своите братя и сестри и/или приятели; други се срещат с други непридружени деца, изграждат стабилни връзки и често избират да живеят заедно и самостоятелно. В някои случаи семействата организират децата да пътуват и да останат заедно. "Спонтанни или самоустановени самостоятелни договорености за живот", както е посочено в настоящите насоки, се отнася до договорености за живот, установени без участието на субекти, работещи в областта на закрилата на детето.

но само след като са изчерпани всички възможности за определяне на грижи в семейството за детето и е преценено, че самостоятелният живот е в най-добрия интерес на детето. Достъпът до всички форми на алтернативна грижа, включително до самостоятелен живот под супервизия, следва да бъде наличен за всички деца без дискриминация, включително въз основа на тяхната националност, имиграционен статут или други форми на документация.

Освен че дава възможност на децата да запазят независимостта си и да поемат по-голяма отговорност за живота си, самостоятелният живот под супервизия им гарантира също така, че получават необходимите насоки, емоционална подкрепа и насърчение, както и информацията, от която се нуждаят, за да се справят с често сложните обстоятелства. То също така дава възможност за продължаване на разглеждането на възможностите за грижи в семейна среда, ако е необходимо, осигурява възможности за проследяване и събиране на семейства и подпомага прехода на детето към зряла възраст с подновена устойчивост и достойнство. Условиата на самостоятелен живот под супервизия следват също така да бъдат свързани с и да бъдат част от цялостна програма за децата, включително образование, професионално обучение, осигуряване на средства за препитание и планове за преход към зряла възраст.

Подкрепян самостоятелен живот

В различни среди термините "самостоятелен живот под супервизия" и "самостоятелен живот с подкрепа" често се използват като взаимозаменяеми за обозначаване на вида алтернативни грижи, описани в настоящите насоки. В някои контексти обаче терминът "подкрепян самостоятелен живот" се използва за предоставяне на вътрешна подкрепа и помощ на хора с психични заболявания и/или увреждания, както и на възрастни хора¹⁰. При такова споразумение предоставящите подкрепа работят на смени, но са на разположение на място 24 часа всеки ден. Степента на подкрепа може да варира в зависимост от нуждите на лицето, но може да включва помощ при готвене, почистване, пране и управление на домашните финанси. В някои условия подкрепеният самостоятелен живот за непридружени деца се отнася и до деца, които наемат стая в семейна къща, но живеят самостоятелно. За целите на настоящите насоки това не се счита за форма на самостоятелен живот под супервизия. По-скоро се счита, че детето живее самостоятелно и ще се нуждае от същата подкрепа като другите деца, които живеят самостоятелно.

¹⁰Алтернативните мерки за грижи, включително самостоятелното живеене, следва да се считат за временни до постигането на основната цел - събиране на децата с техните родители или бившия настойник. Ако събирането не е възможно или не е в най-добрия интерес на детето, следва непрекъснато да се търсят по-дългосрочни договорености за грижи в семейна среда и, когато е възможно и в най-добрия интерес на детето, да се официализират чрез националните системи¹¹.

22 Защо да се обмисли самостоятелен живот под супервизия за някои деца?

Основни точки

- Трябва да се проучи възможността за алтернативна грижа в семейна среда за всички непридружени деца.
- Определянето на подходяща алтернативна грижа трябва да се основава на ОНИ с пълноценното участие на детето.
- Грижата в семейна среда може да не е осъществима въз основа различни причини.
- Възможно е децата да са живели дълго време извън семейната грижа и да предпочитат да останат независими.
- Условието на самостоятелен живот трябва да има за цел да даде възможност на децата и да укрепи тяхната самостоятелност.

Определянето на подходящи грижи в семейна среда за непридружени деца може да бъде предизвикателство поради различни причини. Социалните и икономическите фактори често играят важна роля за способността и желанието на семействата да приемат и да се грижат за непридружени деца. Например семействата с момичета или момчета в юношеска възраст може да се колебаят дали да приемат в домакинството си дете без роднинска връзка от противоположния пол. Възприеманите проблеми с поведението или рисковото поведение на по-големите деца също могат да накарат потенциалните приемни семейства да предпочетат по-малки деца. Алтернативно, високите нива на бедност, големият брой семейства и липсата на икономически възможности могат да ограничат способността на семействата да се грижат за допълнителни деца. Идентифицирането на семейна грижа за домакинства с деца (брата и сестри, деца-майки и деца, които се грижат за други по-малки деца) също може да бъде предизвикателство, тъй като семействата може да не са в състояние да се грижат за повече от едно непридружено дете.

Въпреки че повечето раздели се случват по време на или в резултат на бягство, или в страните на убежище, някои деца, които представляват интерес за ВКБООН, може да са останали без родителска грижа в продължение на месеци, а в някои случаи и на години. Някои деца може да са живели без грижите на родителите си за по-кратък период от време. Например, децата може да са напуснали домовете и селата/градовете си с цел безопасност, но да са останали в страната на произход, докато не са били принудени да избягат в друга част на страната или да преминат границата. Възможно е също така децата да са били принудени да напуснат дома си, за да си намерят работа или да продължат образованието си в други градове. С течение на времето тези деца свикват да живеят без грижите на възрастни и може да искат да запазят своята независимост. Новоразделените деца, тези, които са пристигнали с родителите си, или непридружените и разделени деца, които са под семейна грижа, могат да напуснат тези грижи и да изберат да живеят сами или с връстници. Децата могат да бъдат мотивирани и от възприеманата гъвкавост и свобода, които независимостта предоставя по отношение на намирането на работа, продължаването на пътуването до крайната дестинация или в

¹⁰ За повече информация, моля, направете справка със следното: <https://www.openminds.org.au/news/what-supported-independent-living>, и <https://ourguidelines.ndis.gov.au/supports-you-can-access-menu/home-and-living-supports/supported-independent-living>

¹¹ За насоки относно официализирането на алтернативните грижи вж. раздел 3.8.2 на ВКБООН, 2021 *Насоки за процедурата за най-добри интереси: Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.). на разположение на адрес: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

някои случаи - събирането с роднина, който може да живее в трета страна.

Определянето на безопасни и устойчиви семейни грижи в общности с висока степен на мобилност също може да бъде предизвикателство. В тези ситуации както възрастните, така и децата могат да предпочетат да останат с приятелите си и да установят нови контакти, докато планират и се подготвят за следващия етап от пътуването си. В някои случаи, когато приемната грижа се предлага чрез националните системи за закрила на детето, може да съществуват пречки за настаняването на деца бежанци, мигранти и в по-малка степен вътрешно разселени деца в семейна грижа. Това може да остави малко възможности за грижи в семейна среда за децата, които не планират да напуснат в близко бъдеще, и за тези, които желаят да останат в настоящата държава. Трябва да продължат да се правят инвестиции за справяне с тези предизвикателства, като същевременно се проучи дали самостоятелният живот под супервизия може да бъде подходящо допълнение към други форми на алтернативна грижа.

При идентифициране на непридружено дете, идентифицирането и осигуряването на подходяща семейна грижа трябва да бъде предпочитаният вариант за грижа, който служителите по закрила на детето трябва най-напред да проучват. Когато грижите в семейна среда не са осъществими или не се считат за най-добри интереси на детето, служителите по закрила на детето могат да обмислят установяването, а в случай на непридружени деца, които вече живеят без грижи от страна на възрастни, и да подкрепят самостоятелния живот. За отделните деца решението трябва неизменно да се основава на подробна оценка на най-добрите интереси на детето, като се вземат предвид рисковете за закрила; възрастта, полът, зрелостта и развиващите се способности на детето; опитът, възгледите и мненията на детето, както и наличните системи за подкрепа. Това включва механизми за закрила, базирани на общността, които ще работят за осигуряване на безопасността и благосъстоянието на детето.

Ползи	Недостатъци
<ul style="list-style-type: none">• Децата са отговорни за собствения си живот и ежедневието• Подкрепя овластяването и независимостта• Може да помогне за поддържането на големи групи от братя и сестри заедно• Помага да се развие доверието и контактите сред техните връстниците.• Може да бъде добър "преходен" вариант за по-големи деца	<ul style="list-style-type: none">• Децата може да не разполагат с важни връзки и напътствия от доверен възрастен.• Децата могат да бъдат изложени на високо ниво на риск• Динамиката на властта между децата може да изложи някои деца на риск в рамките на домакинството, напр. тормоз и експлоатация.• Децата могат да възприемат негативни механизми за справяне• Висока степен на влияние от страна на връстниците

23 За кого е подходящ самостоятелният живот под супервизия?

Основни точки

- Трябва да се обмисля само за деца на 15 или повече години и да се основава на индивидуална оценка на всеки отделен случай.
- По-малките братя и сестри могат да бъдат настанени в самостоятелни жилища с братя и сестри, които са на 15 или повече години, с подходящи предпазни мерки.
- Самоустановените условия за самостоятелен живот трябва да бъдат преразгледани заедно с детето и да се разгледат алтернативи.
- Желанията на децата не могат да бъдат единственият решаващ фактор и трябва да бъдат балансирани с други фактори, включително безопасността и непосредствените и дългосрочните ползи от семейните грижи.
- Трябва да се вземат предвид нормативните уредби и практики на общността по отношение на независимостта на децата.

За деца на 15 или повече години може да се обмислят самостоятелни условия на живот под супервизия, като се разглежда всеки случай поотделно. Достигането на този възрастов праг обаче не означава автоматично, че трябва да се разгледа възможността за самостоятелен живот. Освен това персоналът не трябва да приема, че децата, за които е установено, че живеят в самостоятелни условия на живот, трябва да продължат да го правят, без да е извършена оценка на ситуацията и рисковете относно закрилата на детето, както и на възможностите за настаняване на детето в условия на семейни грижи, като се вземат предвид най-добрите интереси на детето и неговото мнение.

По-големите деца с по-малки братя и сестри не трябва да бъдат разделяни едно от друго, когато се разглежда продължаването на спонтанно установения самостоятелен начин на живот или настаняването на децата в самостоятелни условия на живот под супервизия. Домакинство с по-голямо дете и няколко братя и сестри под 15-годишна възраст може да бъде настанено в условия на самостоятелен живот, при условие че тази мярка е в най-добрия интерес на децата, че са изчерпани възможностите за грижи в семейна среда, че мнението на всяко дете е взето предвид, по време на ОНИ и че са установени мерки за мониторинг, подкрепа и наставничество.

Въпреки че някои деца могат да проявят желание да живеят без грижите на възрастни, не всички са наясно или са обмислили достатъчно рисковете, предизвикателствата и новите отговорности, които носи самостоятелният живот. Точно обратното, децата, които в момента живеят самостоятелно, могат да изберат семейна грижа, ако им се предостави адекватна информация и възможност да участват в процеса и решенията относно определянето на подходящи приемни семейства, настаняването и мониторинг.

Жизненоважната роля на семейната среда за безопасното отглеждане и развитие на децата се разбира добре от участниците в процеса на закрила на детето и от много членове на общността. Поради това не трябва да се пестят усилия за намиране на подходяща семейна грижа за непридружените деца.

Макар че не всички домакинства, ръководени от деца, ще бъдат изложени на рискове по отношение на закрилата, създаването на системи за мониторинг, подкрепа и наставничество за децата, които живеят самостоятелно, ще помогне за предотвратяване на потенциални рискове, включително дискриминация, злоупотреба, небрежност, насилие, експлоатация, липса или затруднен достъп до подходящи за възрастта и пола услуги, проблеми с психичното здраве или вредни стратегии за справяне. Без система за подкрепа децата, които се грижат за други по-малки деца, могат да се сблъскат с допълнителни предизвикателства при справянето с изискванията на ежедневието и достъпа до закрила и помощ, необходими за грижата за тях самите и за децата, за които се грижат.

Въпреки това, независимо от начина, по който са създадени, самостоятелният начин на живот може да

бъде обогатяващо за някои деца. При добре разработен план за грижи и стабилна система за подкрепа и наставничество, условията за самостоятелен живот могат да спомогнат за развиване на самоуважението и самостоятелността на детето. Това може да бъде и полезен преход за деца или дори млади възрастни, които са живели в други форми на алтернативна грижа. Това е особено вярно за деца, които не са били в семейни форми на грижа, като например институционалната грижа, която, макар и по принцип да е крайна мярка, продължава да се прилага масово в практиката. Когато такива деца навършат 18 години, преместването им в самостоятелен живот под супервизия може да им помогне да направят прехода към самостоятелен живот по-безопасно и успешно.

Въпреки че трябва да се проучи възможността за грижи в семейна среда за деца, които живеят в само установени условия за самостоятелен живот, това не трябва да нарушава съответната социална подкрепа или взаимоотношения, които детето е изградило. Децата, които живеят самостоятелно, са изградили близки връзки с връстниците си и са установили начини на общуване, които целят да ги предпазят, и тази взаимна подкрепа може да бъде нарушена, когато се премине от близки взаимоотношения с връстници към семейна грижа. Децата и семействата също могат да се нуждаят от подкрепа, когато се адаптират към такива условия - семействата ще се грижат за дете, което е свикнало с висока степен на независимост, а децата ще трябва да се адаптират към семейната динамика, структури и рутина .

24. Различни видове самостоятелен живот

Когато се установи, че самостоятелният живот е подходящ начин за полагане на грижи за дете, формата на този начин, който ще бъде приет, ще се определя от различни фактори: специфичните нужди на детето в областта на закрилата, емоционалните нужди и нужди, свързани с развитието; неговия пол и отношенията му с връстниците, съществуващите механизми на общността и социалните отношения; националната правна и политическа рамка, както и наличните услуги и ресурси.

<p>Живот с братя и сестри</p>	<p>При тези условия на живот, група деца които са братя и сестри, живеят заедно. Обикновено по-голямото дете е отговорно за грижите за по-малките братя и сестри и за управлението на домакинството.</p> <p>Често половите норми определят ролите на момичетата и момчетата в домакинството. Макар да съществуват многобройни вариации, момичетата обикновено носят непропорционално голяма отговорност за домакинските задължения, докато от по-голямото момче или момчета по-често се очаква да търсят работа за доходи и да защитават братята и сестрите в домакинството.</p> <p>В някои случаи едно или повече деца, с или без роднински връзки , също могат да бъдат част от домакинството. Тези деца могат да бъдат братовчеди, племенници и племеннички или деца, познати или непознати на дете в домакинството. В някои случаи дете без роднински връзки може да е по-голямо и да поеме отговорността за грижите.</p>
<p>Живот с връстници</p>	<p>При тези условия на живот, група деца на сходна или различна възраст, с роднински връзки (но не братя и сестри) или без роднински връзки, живеят в едно домакинство. Макар че съществуват различни сценарии, този тип съжителство често е разделен по пол, като момчетата и момичетата живеят в отделни домакинства. Размерът на домакинството може да остане постоянен или да се променя с течение на времето, тъй като децата влизат и излизат от домакинството.</p> <p>Домакинските задължения могат да се разпределят между някои или всички деца. Съществува обаче риск по-малките деца да бъдат дискриминирани и принудени да изпълняват по-голямата част или всички домакински задължения.</p>
<p>Условия на живот с едно дете</p>	<p>Макар и рядко, при този тип настаняване детето живее самостоятелно. В градски условия децата могат да живеят под наем в помещение или стая в семейна къща, но не са под грижите на наемодателя. Това се наблюдава и когато децата се преместват от лагерите/селищата в близките градове заради работа или образование.</p>

25. Ключови условия

Когато разглеждат възможността за самостоятелно живееене на непридружено дете или на група от непридружени деца, служителите по закрила на детето трябва да гарантират, че са изпълнени редица ключови условия. Те са от значение както за създаването на програма за самостоятелен живот, така и за вземането на решение дали да се настани отделно дете в условия на самостоятелен живот или да се улесни продължаването на самоустановен начин на самостоятелен живот.

Необходимост Един от първите въпроси, които служителите, отговарящи за закрилата на детето, трябва да зададат, е дали този вид грижи са необходими. Това означава, че за непридружените деца трябва да се обмислят и възможностите за събиране на семейството, грижи от роднини и приемна грижа от нероднински семейства (вж. [раздел 3.1](#)).

Съответствие Заедно с децата, тяхната общност и националните или местните органи за закрила на детето трябва да се прецени дали условията за самостоятелен живот са подходяща форма на грижи в конкретния контекст. Трябва да се обмисли дали има групи деца, за които самостоятелният живот под супервизия може да не е подходящ - например ако момичетата или децата от определена държава на произход са изправени пред високи нива на дискриминация и насилие, това може да не е подходящо поради опасения за безопасността (вж. [раздел 3.2](#)).

Най-добрият интерес на детето Най-добрият интерес на децата като цяло и на всяко отделно дете трябва да бъде първостепенно съображение при разглеждането на подходящи варианти за осигуряване на грижи, включително дали и как да се осигури самостоятелен живот под супервизия.

Роля на националната система за закрила на детето Мерките относно грижите и механизмите за тяхното създаване следва да бъдат, доколкото е възможно, интегрирани в националната система за закрила на детето. Това включва гарантиране, че програмата се основава на националната правна и политическа рамка по отношение на алтернативните грижи, и включване на ключови партньори, отговарящи за закрилата на детето, в планирането, изпълнението и мониторинга на програмата (вж. [раздел 3.3](#)).

Закрила и подкрепа в общността Общностите следва да участват в решенията, свързани със създаването на програма за самостоятелен живот, както и в решенията за настаняване на деца в самостоятелни домове и за мониторинг и подкрепа. Общностите и самите деца следва да бъдат консултирани относно условията и стандартите за самостоятелен живот под супервизия, включително за кои деца би било подходящо. Мрежите на общността или уважавани защитници на правата на детето в общността също могат да помогнат за определяне на подходящи места, механизми и наставници за подкрепа на тези деца (вж. [раздел 3.5](#)).

3. СЪЗДАВАНЕ НА ПРОГРАМА ЗА САМОСТОЯТЕЛЕН ЖИВОТ

За да се създаде програма за самостоятелен живот под супервизия, е необходимо да се изпълни следното:

- Служителите отговорни за закрила на детето трябва да възприемат координиран, многоведомствен и общностен подход.
- Програмата трябва да отговаря на основните стандарти за безопасност, закрила, благосъстояние и развитие на децата.
- Програмата трябва да бъде създадена като част от цялостна програма за закрила на детето.
- Програмата трябва да има ясно определени процедури, роли и отговорности.

В следващите раздели са описани основните стъпки за създаване на програма за самостоятелен живот в рамките на процедурата. Настаняването на отделни деца в програми за самостоятелен живот и мерките за подкрепа на децата, които са в само установени програми за самостоятелен живот, са разгледани в [глава 4](#).

3.1. Преценете дали е необходимо

При операции, при които няма предишен опит със самостоятелен живот като форма на алтернативна грижа, служителите по закрила на детето следва да преценят колективно дали е необходимо създаването на организация за самостоятелен живот. По този начин те следва да проучат потенциалните ползи за децата от подобен начин на живот и дали алтернативни целенасочени усилия биха могли да помогнат да се гарантира, че вместо това се укрепват и подкрепят семейните грижи.

Следва да се определят и изискванията за установяване на самостоятелен живот под супервизия, включително оценка на капацитета и способността на процедурата да мобилизира човешките и финансовите ресурси, необходими както в началото, така и за поддържане на начина на живот в краткосрочен и дългосрочен план. Важно е да се помни (например, ако се разглежда самостоятелното живеене като преходна мярка между приема и грижите в семейството), че след като мярката е установена, може да е по-трудно да се промени и да се отдалечат децата от техните връстници, за да бъдат настанени в семейна грижа.

Предотвратяване на разделянето на семейства

За деца, които понастоящем са под семейна грижа и искат да живеят самостоятелно: Трябва да се открият и разгледат причините, поради които предпочитат самостоятелен живот.

Трябва да се преценят причините, поради които детето желае да напусне грижата в семейна среда - това може да включва деца, живеещи с биологичното си семейство, или непридружени или разделени деца, живеещи в семейни грижи - и трябва да им се обърне внимание с целподкрепа относно продължаване на грижите в семейна среда. Едва след като тези възможности са изчерпани, за децата в семейна грижа трябва да се разгледа възможността за самостоятелен живот под супервизия.

Причини, поради които децата могат да искат да напуснат семейната грижа:

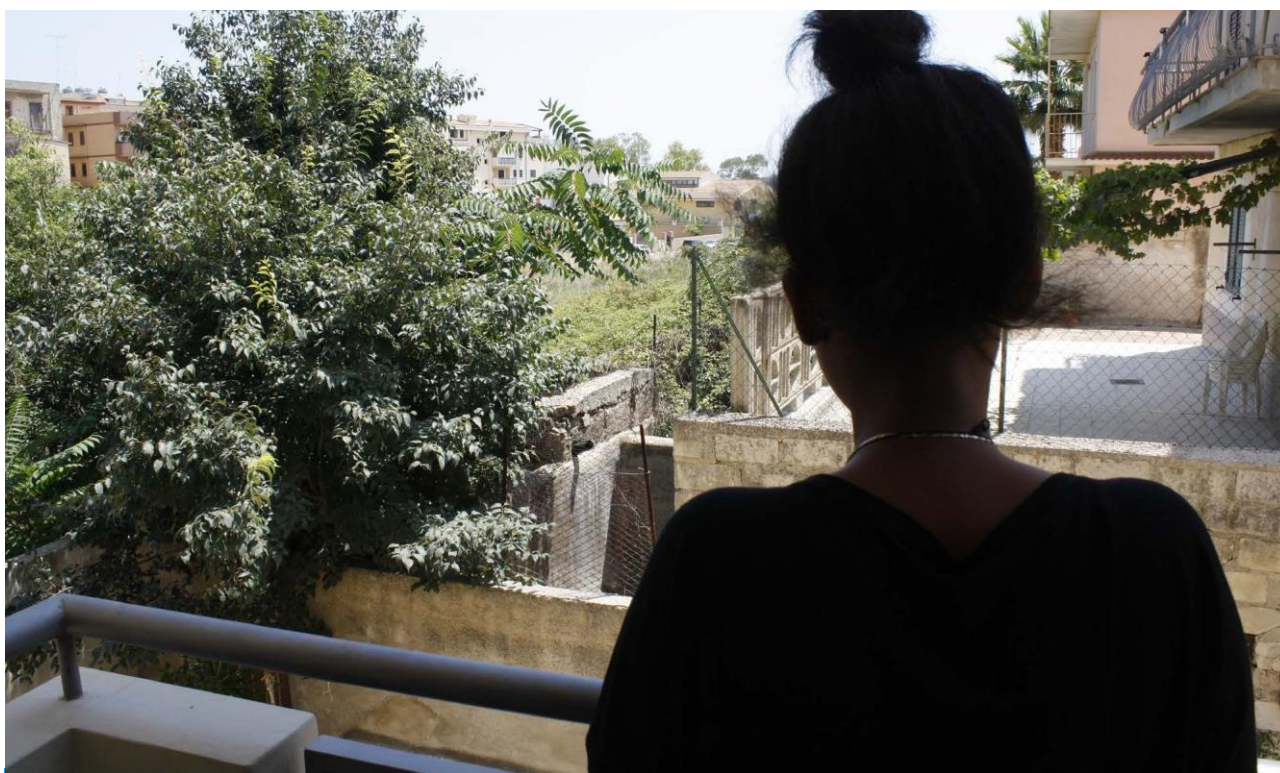
- детето е достигнало определена възраст/степен на зрялост и иска да бъде по-независимо;
- Детето преживява конфликт в семейството и/или не е прието от семейството, например в случаите на лесбийки, гейове, бисексуални, транссексуални, интерсексуални и куйър (ЛГБТИК+) лица;
- детето преживява или е изложено на риск от насилие, злоупотреба или експлоатация;
- в случай на непридружени деца биологичната дъщеря е достигнала юношеска възраст и семейството не желае повече да има в домакинството мъж без роднински връзки (или обратното);
- детето изпитва емоционална дистанция, пренебрегване и дискриминация;
- върху детето се оказва натиск да си намери работа/да издържа семейството и/или да се ожени;
- семейството, което се грижи за детето, смята, че то е финансова тежест за него;
- семейството смята, че детето оказва отрицателно влияние върху биологичните деца на семейството или че се смята за непослушно;
- семейството смята, че детето може да има по-добри възможности на друго място.

Ключови действия

- Оценка на пропуските и предизвикателствата в съществуващите механизми за семейни грижи и работа за преодоляването им.
- Трябва да има консултация с децата, за да се разберат причините, ако има такива, за избора на самостоятелен живот, нужен е диалог за популяризиране на семейните грижикато подходяща алтернатива и/или да се работи за да се преодолеят опасенията на децата относно семейните грижи.

3.2. Преценка на самостоятелния живот

Самостоятелният живот може да не е подходящ във всички случаи. Съображенията и решенията, свързани с установяването на самостоятелен живот, следва да бъдат съобразени със социалните норми и практики, доколкото те не представляват риск за децата. Например, когато съществува традиция семействата да изпращат децата си в чужбина, за тяхното образование, тези мерки могат да бъдат адаптирани за целите на самостоятелния живот под супервизия. Там, където няма предишна практика за самостоятелност на по-големи деца, установяването на такъв начин на живот без смислен диалог и ангажираност с общността на детето е малко вероятно да бъде успешно, което от своя страна ще има отрицателно въздействие върху безопасността, благосъстоянието и развитието на детето. Например някои общности може да приемат самостоятелността на момчетата, но да я смятат за неподходяща за момичетата; в такъв контекст служителите по закрила на детето трябва да инвестират достатъчно време и усилия, за да намерят най-подходящото решение, като балансират между въпросите, свързани със закрилата, грижите и предотвратяване на дискриминацията.

Ключови действия

- Оценка на възгледите и опасенията на общността по отношение на независимостта на момичетата и момчетата.
- Преценка на ползите и рисковете от установяването на самостоятелен живот спрямо потенциалните отрицателни последици за детето и общността.
- Преглед на капацитета на процедурата за създаване и поддържане на условия за самостоятелен живот в краткосрочен, преходен и дългосрочен план.
- да се оцени степента, в която другите сектори са отворени и способни да предоставят устойчива подкрепа на децата в условията на самостоятелен живот, ако те бъдат създадени.

3.3. Отговорност на държавата и национална система за закрила на детето

Държавите носят основната отговорност за закрилата на вътрешно разселените лица (ВРЛ), търсещите убежище и бежанците на тяхна територия, включително децата, които са придружени от своите родители или обичайни настойници, както и непридружените и разделените деца. Това се потвърждава

и от Комитета по правата на детето в неговия *Общ коментар № 6: Третиране на непридружени и разделени деца извън страната им на произход* (2005 г.).¹²

Държавата е отговорна и за осигуряването на подходящи алтернативни грижи, с или чрез компетентните местни органи и надлежно упълномощени организации на гражданското общество.¹³ По този начин, когато държавите са създали механизми за осигуряване на навременни и подходящи алтернативни грижи за децата бежанци в техен най-добър интерес и когато тези деца имат значим достъп до националните системи за закрила на детето, ВКБООН и неговите партньори следва да подкрепят и улесняват тези грижи възможно най-бързо.

Когато се обмисля създаването на програма за самостоятелен живот, служителите по закрила на детето трябва първо да прегледат и очертаят националната правна и политическа рамка, свързана с алтернативните грижи и как тя се прилага към непридружените деца, търсещи убежище, бежанци и мигранти. Разбирането на националната система за алтернативна грижа ще помогне да се гарантира, че създадената програма е устойчива.

В някои случаи националната система за алтернативна грижа може да не е напълно съобразена с международните стандарти - по-специално с Насоките на ООН за алтернативна грижа за деца - или когато децата, търсещи убежище, бежанците или мигрантите може да нямат достъп до семейна грижа в рамките на националната система за закрила на детето наравно с местните деца.¹⁴ В такива случаи хуманитарните организации могат да предоставят по-голям набор от възможности за алтернативна грижа, отколкото е предвидено в националното законодателство, при условие че (1) алтернативните възможности за грижа са в съответствие със Стандарт 19 от Минималните стандарти за закрила на детето при хуманитарни действия,¹⁵ и (2) националното законодателство не забранява изрично тези други форми на алтернативна грижа. Самостоятелният живот под супервизия често не е изрично формулиран в националните закони, политики или стандарти за алтернативна грижа; когато случаят е такъв, националните или местните органи за закрила на детето следва да бъдат консултирани относно установяването на такъв механизъм и да се потърси тяхната подкрепа. Когато съществуват разпоредби и стандарти за самостоятелен живот под супервизия, те следва да бъдат спазвани, при условие че не противоречат на принципа на най-добрия интерес на детето.

Хуманитарните условия могат да предоставят възможности за иновации в процедурите за алтернативни грижи, включително укрепване на възможностите за грижи в семейството и създаване на висококачествена програма за самостоятелен живот под супервизия. Когато се осъществяват в партньорство и консултация с националните или местните власти, такива иновативни модели за алтернативна грижа, веднъж доказали своята ефективност в конкретна среда, могат да бъдат разширени или интегрирани в националните услуги и процедури за алтернативна грижа.

В случаи, в които националните системи за закрила на детето все още не отговарят на международните стандарти, участниците в хуманитарната закрила на детето следва да работят с ключови служители от съответната национална система за социално подпомагане¹⁶, когато обмислят най-подходящия начин за полагане на грижи за децата. Като минимум, държавните координатори по закрила следва да бъдат включени в процеса на оценка и вземане на решения, когато се решава дали да се подкрепи продължаването на съществуващи самостоятелни начини за живот или когато се разглеждат възможностите за създаване на нови самостоятелни начини за живот, както и в мониторинга и подкрепата на децата, живеещи самостоятелно. При установяването на нови подходи към алтернативните грижи, като например самостоятелен живот под супервизия, е важно да се създаде

¹² Комитет на ООН по правата на детето, *Общ коментар № 6: Третиране на непридружени и разделени деца извън страната им на произход*, достъпен на: www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf

¹³ Обща асамблея на ООН, *Насоки за алтернативна грижа за деца* (2010 г.), достъпни на: <https://www.refworld.org/docid/4c3acd162.html>

¹⁴ Фондация Lumos, *Преосмисляне на грижите: подобряване на подкрепата за непридружени деца мигранти, търсещи убежище и бежанци в Европейския съюз* (*Rethinking Care: Improving Support for Unaccompanied Migrant, Asylum-seeking and Refugee Children in the European Union*)

(2020 г.), достъпно на адрес: www.wearelumos.org/resources/rethinking-care/

¹⁵ Алианс за закрила на детето в хуманитарните дейности, *Минимални стандарти за закрила на детето в хуманитарните дейности*, издание 2019 г., достъпно на: https://allianccepcha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=35094

¹⁶ Агенциите за социално подпомагане могат да бъдат както държавни органи, така и организации на гражданското общество, които отговарят за предоставянето на социални услуги.

стабилна система за мониторинг, за да може системата да се адаптира, да се използват възможностите и да се преодоляват всички възникнали рискове или предизвикателства.

Ключови действия

- Извършване на документален преглед на националните закони, политики и процедури, свързани с детството, раздялата, автономията на децата и ролята на държавата в закрилата и подкрепата на децата, особено на тези, лишени от родителски грижи.
- Включване на ключови национални органи и агенции в обсъждането, планирането, подкрепата и, когато е възможно, финансирането на алтернативни грижи, включително за деца, които живеят самостоятелно.
- Разработване на протоколи, критерии и стандартни оперативни процедури (СОП) в консултация със съответните органи за социално подпомагане.

3.4. Супервизия и наставничество

Успешните мерки и тези относно закрилата свързани с самостоятелния живот зависят от супервизията и наставничеството, основани на принципите на правата на детето, и включват самите деца и техните общности. В този случай супервизията не означава, че възрастните упражняват контрол и направляват живота на децата в условията на самостоятелен живот. По-скоро това е функция на подкрепа, напътствие и наставничество, която признава зрелостта и самостоятелността на децата, подкрепя тяхното достойнство и укрепва тяхната устойчивост.

3.4.1. Роля на служителите по случаите

Служителите, работещи по случаи свързани с деца, са членове на персонала на звеното за закрила на детето и са назначени да водят индивидуални случаи за закрила на детето.¹⁷ Това включва непридружени деца в самостоятелни жилища. По отношение на непридружените деца служителите по случаи отговарят за идентифицирането, извършването на оценки на най-добрите интереси (ОНИ), разработването на планове по даден случай, ръководенето или контролирането на изпълнението на плана по случай и предприемането на мониторинг и последващи действия като част от процеса на управление на случая. Като част от тази работа, служителите по случаите наблюдават и подкрепят работата, извършвана от настойниците, назначени за децата, живеещи самостоятелно. Ролите и отговорностите на служителя, работещ по случая, са определени в Мандата¹⁸, създадено от служителя по закрила на детето. Служителите, работещи по случаи, обикновено са служители в сферата на социалните услуги, като например социални работници, служители, работещи с деца и младежи, консултанти или, в хуманитарни условия, служители, обучени в управлението на случаи.

Когато работи с наставници, служителят по случая има следните допълнителни отговорности:

- проверка на потенциалните наставници и завършване на процеса на набиране на персонал;
- подбор и назначаване на наставници на непридружени деца в самостоятелни жилища;
- консултиране и насочване на наставници как да изпълняват ролята си;
- преглед на работата на наставници и определяне на продължението на техния ангажимент;
- организиране и улесняване на обучението и насочване на наставници за повишаване на техните умения;
- наблюдение на благосъстоянието на наставниците и реагиране на всякаква чувствителност или

¹⁷ За насоки относно управлението на случаи на деца бежанци и търсещи убежище, вж. ВКБООН, 2021 *Насоки за процедурата за най-добри интереси: Оценка и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпно на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

¹⁸ За примерен мандат на служителите по закрила на детето вижте папката "Формуляри" в Инструментарий за ПЗНИ на ВКБООН, достъпна на адрес <https://www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox>.

емоционално въздействие на случаите, като ги съветва и при необходимост ги насочва за психосоциална подкрепа.

3.4.2. Роля на наставниците

Наставничеството е форма на подкрепа от страна на възрастните към децата, които живеят самостоятелно. За предпочитане е наставниците да са членове на общността на детето, които разбират неговия културен, социален и религиозен контекст, както и рисковете и предизвикателствата, пред които могат да се изправят децата, живеещи без грижата на възрастни. Наставниците могат да бъдат или от страната на произход на детето, или от приемащата общност, в зависимост от нуждите и уменията на конкретното дете и контекста, в който то живее. Наставниците се нуждаят от специфични умения, за да изпълняват задълженията си, включително познания в областта на закрилата на детето, познаване на системата за управление на случаи и добра комуникация с децата. В идеалния случай възложените наставници са от същия квартал като децата или могат да пътуват редовно, за да се срещат с децата. Да бъдеш наставник изисква лицето, назначено за детето, да има гъвкавост по отношение на времето и да може да реагира бързо, ако детето се нуждае от спешно внимание, например когато изпитва емоционално страдание или трябва да потърси съвет.

Напътствани и супервизирани от служител по закрила на детето, наставниците използват знанията си и изграждат контактите си в общността, за да помогнат на неприсъединените деца да получат достъп до официални и неофициални услуги, да разрешат проблемите, да гарантират безопасността и закрилата на децата, да помогнат за намирането на решения и да изградят социална подкрепа и контакти. Те предоставят насоки и съвети на децата, които живеят в самостоятелни жилища, и ги подкрепят при прехода им към пълнолетие. След като бъде назначен за наставник на дете, човекът действа като негов доверен застъпник, идентифицира силните му страни и способности и го подкрепя, докато то се ориентира в обстоятелствата, предизвикателствата и възможностите, пред които е изправено.

Макар че управлението на случая в крайна сметка е отговорност на служителите, работещи по случая на детето, наставниците допълват и подпомагат работата на служителите, както е договорено между участниците в процеса на закрила на детето, детето и наставника.

Основни отговорности на наставниците:

- редовни домашни посещения;
- обсъждане на опасения, предизвикателства, страхове и очаквания;
- насърчаване и похвала на постиженията;
- консултиране и насочване на методите за преодоляване на предизвикателствата и намаляване на риска;
- споделяне на информация относно положението със закрилата, програмите и услугите в общността;
- подпомагане на децата в тяхното социално и емоционално развитие, както и в приятелските и други взаимоотношения;
- подпомагане на децата да се научат как да управляват своите финанси, време и други ресурси;
- да бъде на разположение, когато децата имат нужда от възрастен, с когото да поговорят, и да им оказва емоционална подкрепа, обич, внимание и увереност;
- да им се помогне да се запишат в училище или да получат други възможности за образование/обучение и да завършат образованието си;
- да ги придружавате до съответните служби, когато е необходимо;
- идентифициране на основните рискове относно закрилата и при необходимост насочване на децата към служителя по случая за последващи действия; и
- улесняване на изграждане на взаимоотношенията с младите хора в общността и насърчаване на игрите и отдиха.

Предвид факта, че имат редовен контакт с децата, наставниците са в уникална позиция да откриват своевременно потенциални проблеми, свързани със закрилата на децата, които изискват навременна намеса от страна на служителите по случая. Това включва високорисково поведение сред

подрастващите, случаи или риск от излагане на злоупотреба, експлоатация, насилие и negliжиране, както и конфликти между децата. По този начин наставниците изпълняват съществената роля да насочват към случаи на закрила със среден и висок риск и да сигнализират за потенциални случаи, които изискват внимателно и по-често проследяване от страна на служителите, работещи по случаи.

3.4.3. Основни критерии за избор на наставник

Наставникът е човек, който проявява силен интерес и мотивация да работи с деца. Той е в състояние да разбере конкретната ситуация на всяко дете и да използва устойчивостта и способностите на децата, за да подкрепи действия, които допринасят за тяхната закрила. Наставникът е също така човек, който уважава възгледите и мненията на децата и възприема добър подход към тях, когато предоставя съвети, насоки и подкрепа. Те също така използват знанията и контактите си в общността, за да насочват децата към достъп до услуги, подкрепа на общностно равнище, включително подкрепа за проследяване на семейства и събиране на деца. Наставникът и детето трябва да говорят един общ език, а ако той е различен, наставникът трябва да говори и езика (или един от официалните езици) на приемащата общност.

Кандидатът трябва да:

- в идеалния случай да е от общността;
- да се ползват с уважение и да имат добри отношения в общността;
- да проявяват интерес и мотивация за работа с деца;
- да може да отделя време за детето/да отговаря на нужди за подкрепа;
- да умеят да общуват с деца и възрастни; и
- да възприемат подход, основан на правата на детето.

3.4.4. Идентифициране, обучение и ангажиране на наставници

Идентифицирането и ангажирането на наставници трябва да се извършва с изключителна деликатност към техния произход, положение в общността, съобразен с нуждите на децата подход, комуникационни умения и способността им да отделят време за провеждане на редовни домашни посещения, последващи проверки и да реагират на неочаквани молби за подкрепа от страна на децата. В някои случаи децата, които живеят самостоятелно, може вече да са създали система за подкрепа и закрила с доверен възрастен в общността. В случаите, когато съществуват такива неформални системи за подкрепа на наставници, е важно те да бъдат оценени, като се зачитат съществуващите връзки и структури за подкрепа, и да бъдат формализирани чрез обучение и мониторинг.

Стъпки за идентифициране и ангажиране на наставници¹⁹

Стъпка 1: Идентифициране на потенциални кандидати/съществуващи неформални наставници

Има два възможни резултата при определянето на лица за ролята на наставник. Първият е да се намери нов кандидат за тази роля. Вторият е намирането на лице, което вече оказва такава подкрепа на непридружено дете чрез неформален процес на спонтанно самоназначаване.

Новите наставници могат да бъдат идентифицирани чрез предложения от самите непридружени деца, получаване на препоръки от общността и други хуманитарни участници или идентифициране на активни членове на общността по време на събития в общността. Подходящ кандидат може да бъде идентифициран и от съществуващ резерв от доброволци от общността, като в този случай настоящата им роля се разширява, за да включи отговорностите на наставник.

Самостоятелно назначените наставници обикновено се идентифицират по време на първоначалните оценки или при прилагането на НИД за деца със самостоятелен начин на живот.

¹⁹ Адаптирано от *Инструментарията за доброволци за общностна подкрепа на непридружени деца, търсещи убежище*, наличен в ВІР на ВКБОУН. Кутия с инструменти, достъпна на адрес: <https://www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox>
22 Насоки за независим живот под наблюдение за непридружени деца

Стъпка 2: Проверка и справка

Проверката е процес на проучване на миналото на кандидата, преценка на способността му да изпълнява ролята, оценка на пригодността му за работа с деца, оценка на авторитета му в общността и определяне дали да се продължи с процеса на набиране на персонал.

Справките помагат да се потвърди годността на кандидата да работи с деца и да изпълнява длъжността, както и да се гарантира прозрачност. Препоръчително е да се използват [Инструмент 1](#) и [Инструмент 2](#) или подобни, за да се направлява процесът на скрининг и справка и документацията. Попълването на формуляра за скрининг изисква оценителят да проведе интервю с кандидата и да попълни няколко раздела, като комбинира отговорите на кандидата и собствените си наблюдения. Препоръката на оценителя се представя в последния раздел (част III) на формуляра за проверка, който след това се подписва от оценителя и ръководителя ("одобряващ служител").

Закрилата на децата трябва да остане приоритет, тъй като наставниците посещават децата в домовете им без присъствието на други възрастни. Препоръчително е освен справката да се извърши и проверка на миналото в страните, в които това може да се направи безопасно чрез полицията или регистрите за закрила на детето. Там, където това не е възможно, проверката на миналото следва да се извърши чрез съдействието с други национални органи, хуманитарни организации и национални НПО-та.

Стъпка 3: Поемане на Ангажимент

След като оценяващият и ръководителят са удовлетворени от качествата на кандидата, те пристъпват към изготвяне и попълване на Ангажимента за поемане на отговорност и Мандата ([Инструмент 3](#) и [Инструмент 4](#)). Този механизъм помага да се формализират отношенията между избрания наставник и отговорника за закрила на детето, който отговаря за управлението на програмата. Формулярът "Поемане на Ангажимент" очертава общата предпоставка и условията на изпълнението. Програмите могат да изберат формулярът за поемане на ангажимент да бъде подписан, докато други могат да предпочетат да го използват като ръководство. В допълнение към формуляра за поемане на ангажимент наставникът следва да бъде информиран за кодекса за поведение на участника и да бъде помолен да го подпише.

Стъпка 4: Обучение и изграждане на капацитет

В идеалния случай избраният наставник ще има опит в работата по закрила на детето в общността и ще е работил заедно с участниците в процеса на закрила на детето. Вероятно е обаче също така самостоятелно назначените наставници и новоназначените наставници да се нуждаят от обучение и изграждане на капацитет в областта на закрилата на детето и подкрепата на непридружените деца, живеещи самостоятелно.

С адаптиране към контекста, пакетът за обучение, включен в инструментариума за доброволци за подкрепа в общността на непридружени деца, търсеци убежище²⁰, може да се използва за обучение на наставниците, преди да бъдат назначени при деца, живеещи самостоятелно.

Стъпка 5: Подбор и назначаване на наставници на деца, които живеят самостоятелно

Подборът и назначаването на наставник трябва да следват трите стъпки, изброени по-долу (процесът е описан подробно в [раздел 4.3.2](#)):

1. Да се свърже детето с наставник въз основа на техните профили, като използвате формуляра за съответствие.
2. Официално представяне на детето и наставника и наблюдение на връзката между тях. При последващ мониторинг трябва да се проучи как се развива процесът на наставничество, включително оценките на детето и наставника относно отношенията помежду им .
3. Попълване на официалното потвърждаване на заданието чрез устно или писмено потвърждение от страна на детето и наставника.

²⁰ Включено в пакета с инструменти на Върховния комисариат на ООН за бежанците, достъпен на адрес: <https://www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox/>

3.4.5. Планирано прекратяване на работата на наставника

Работещите като наставници са личности със собствени житейски обстоятелства и амбиции. Поради това е вероятно някои от тях да се опитат да преустановят ролята си по лични причини или ангажиментът им да бъде прекратен от служителя по закрила на детето поради неспазване на очакваните стандарти на поведение (вж. [раздел 4.5.2](#) за подробности относно механизмите за обратна връзка и реакция). Поради това е необходимо да се изготвят планове за замяна на наставника с друго подходящо лице, без това да се отрази на качеството на подкрепата и насоките, получавани от децата със самостоятелен начин на живот. Това означава да се гарантира, че е налице резервен набор от наставници, които да бъдат назначени. Друга възможност е да се поддържа актуален списък на назначените наставници, които могат да бъдат преназначени, при условие че вече не са били назначени на максималния брой деца (вж. [раздел 4.3.3](#) за насоки относно съотношението и заместването на наставниците).

3.4.6. Възнаграждения и насърчения

В духа на процеса, основан на общността, предложената роля на наставниците е предимно доброволна. Всяка предоставена финансова подкрепа е за предпочитане да бъде предназначена за покриване на разходите, направени от наставника по време на работата му с децата (например транспорт и комуникация), а не за компенсиране на времето му. Въпреки това, в ситуации, в които членовете на общността нямат други средства за препитание, е вероятно всеки ангажимент да се разглежда като средство за препитание. При определяне на вида на компенсацията, която да бъде предоставена на наставника, служителят по закрила на детето трябва да разгледа различни варианти. Когато са ангажирани няколко служителя, работещи в областта на закрилата на детето, или вече съществуват различни видове програми, основани на насърчаването, следва да се приеме общ стандарт по отношение на насърчително заплащане за наставниците.

3.5. Ангажираност на общността от самото начало

При липса на родители, общността на детето играе важна роля в неговата закрила и грижа. Общностите са също така съществен компонент в развитието на идентичността и характера на детето. В общността на детето често съществуват неофициални алтернативни форми на грижа, включително самостоятелен живот. Поради това такива начини на живот следва да се основават на тези съществуващи в общността практики и нагласи за закрила на детето, като същевременно се обръща внимание на всички рискове или ограничения на тези спонтанни практики или на общоприетите нагласи към такива договорености относно грижите в общностите. Когато се обмисля самостоятелен живот като възможен алтернативен вариант на грижа, е важно да продължи включването на общността в усилията за укрепване на семейната грижа.

В ситуации, в които е установено, че самостоятелният живот е необходим, подходящ и може да бъде ръководен безопасно, персоналът трябва да работи в тясно сътрудничество с членовете на общността, за да подкрепи усилията. Например, докато в дадена общност може да има значително нежелание да се създаде нов начин на самостоятелен живот за дете/група деца, тя може да бъде отворена за включването на дете в съществуващ вид на самостоятелен живот/домакинство, ръководено от дете. Съпричастността на общността може да бъде установена и чрез участието на ключови членове на общността в процеса на вземане на решения и мониторинг. Важно е да се отбележи, че първоначално общностите може да проявят нежелание и че може да се наложи подкрепата за това усилие да се изгради с течение на времето, като се демонстрират ползите и се покаже как могат да се намалят рисковете. Участието на членовете на общността в процеса е от решаващо значение и за изграждането на доверие и придобиването на застъпници за тази програма в общността.

Приемането от страна на общността може да се превърне и в подкрепа и насоки от страна на общността за децата, които живеят самостоятелно. Членовете на общността могат да изпълняват функции като наставничество, мониторинг на програмата и подпомагане на децата в достъпа до услуги. Младежите могат да поемат ролята на партньорска подкрепа за децата, като им помагат да участват в развлекателни дейности и да установят смислени и безопасни контакти с други деца в общността, за да подпомогнат интеграцията им.

Общността на детето също трябва да бъде неразделна част от планирането, подготовката и подкрепата за децата, които преминават към зряла възраст и впоследствие напускат самостоятелния

начин на живот под супервизия. В този процес следва да бъдат ангажирани активни членове на общността, които са "приятели на децата", лидери на общността, религиозни лидери, женски групи, младежки групи и детски клубове. При разработването на плана за преход следва да се провеждат консултации със структурите на общността, включително за определяне на подходящи условия за живот и за съдействие за свързване на младия човек с услуги и социални/културни дейности в общността.

Ключови действия

- Включване на членовете на общността в дискусиите и планирането от самото начало.
- Да се очертаят възгледите и практиките на общността по отношение на алтернативните грижи за непридружени деца и стратегиите за укрепването им в най-добрия интерес на децата.
- Да се проведат консултации с членовете на общността относно потенциалната им роля в подкрепа на програмата за самостоятелен живот и подкрепата, от която се нуждаят, за да се включат активно.
- Включване на членовете на общността в програмата чрез различни роли.

3.6. Услуги за деца

Закрилата и грижите за деца, разделени от родителите си или от обичайния си настойник, не могат да се разглеждат като самостоятелна дейност. ПЗНИ, идентифицирането и установяването на безопасни и подходящи алтернативни грижи и решения следва да бъдат част от по-широка програма за закрила на детето. Когато обмислят създаването на програма за самостоятелен живот, служителите в областта на закрилата на детето следва да набележат наличната помощ заедно с ръководителите на отделните сектори и да работят с всеки сектор, за да гарантират, че децата в условия на самостоятелен живот са част от планирането и предоставянето на услуги от сектора. Тези съвместни усилия следва да включват и общността, както по отношение на идентифицирането на нуждите, капацитета и ресурсите, така и по отношение на последващите действия и мониторинга.

3.6.1. Жилища и планиране на места за настаняване

Както в лагерите, така и в градовете, мястото, където децата пребивават, е от ключово значение. Мястото трябва да е възможно най-безопасно и да улеснява достъпа до услуги и места за отдих. Достъпът на децата до членовете на собствената им общност също трябва да се вземе предвид при избора на място, особено когато това е определено като приоритет за детето. Местоположението на жилищата за деца със самостоятелен начин на живот следва да бъде взето предвид и при необходимост да се намерят алтернативни места.

В лагерите, жилищата трябва да бъдат разположени сред други семейни къщи (вж. фигура 1). Това означава, че съседните семейства могат лесно да поемат ролята на помощници, които да помагат на децата при необходимост. Семействата, живеещи около домовете на децата, които живеят самостоятелно, могат да образуват защитен балон около децата и активно да ги включват в събитията в съседство (например социални събития като сватби), което може да улесни тяхната интеграция и развитието на тяхната идентичност и социални умения. Въпреки това трябва да се има предвид вероятността семействата да почувстват, че имат право или отговорност да контролират децата. Например семействата могат да станат прекомерно предпазливи или да осъждат момичетата, които живеят самостоятелно, ако се възприемат като непридържачи се към традиционните полови норми. Ето защо е необходимо да се установят ясни очаквания както за децата, така и за семействата относно ролята и отговорността на семейството и да се продължи работата и с двете страни, за да се осигури положителна система за подкрепа.

Фигура 1: Самостоятелен живот на непридружени деца в Шире, Етиопия

В лагерите участниците, отговорни за изграждането на подслони, следва да предвидят средства за осигуряване и поддръжка на подслони за деца в самостоятелни жилища. Подобно на стандартните подслони за семейства, подслоните за деца в самостоятелни жилища следва да осигуряват безопасност и неприкосновеност на личния живот, с ключалки отвътре и отвън, в близост до всички общи водоизточници и тоалетни. При случаите, при които се очаква бенефициерите сами да построят своите подслони, следва да се предвидят специални разпоредби за подпомагане на децата, тъй като техният физически капацитет може да им попречи да изпълняват определени задачи и/или те може да нямат умения да построят сами своите подслони. Такава помощ може да бъде под формата на мобилизирана подкрепа от общността или платени строители.

Въпреки че в пренаселените градове може да е трудно да се намери оптимален вариант за жилище, не трябва да се пестят усилия за намиране на жилища/апартаменти в райони, близки до общността на детето. В градски условия настаняването на деца в хотели и къщи за гости следва да се избягва или да бъде временна мярка с ясно определена времева рамка за преминаване към подходящи жилища/апартаменти. Ако се намери жилище в приемащата общност, е важно работещите в областта на закрилата на детето да гарантират установяването на положителен контакт и активната роля на семействата от приемащата общност в подкрепата на децата. Трябва да се осигури финансиране за наемане на апартаменти. В някои условия може да обмисли предоставянето на парични средства за тази цел, ако няма други възможности и е извършена оценка на риска.²¹

Децата, които живеят самостоятелно, трябва да бъдат обучавани и съветвани за основна поддръжка на дома и други домашни умения, като готвене и почистване. Те трябва да получат и най-актуалната

²¹ Върховен комисариат на ООН за бежанците, *Ръководство за резултатите от закрилата на децата чрез интервенции, основани на парични средства* (2021 г.), достъпно на: <https://www.unhcr.org/60d43f824.pdf>
 26 Насоки за независим живот под наблюдение за непридружени деца

информация за контакт с координаторите, отговарящи за поддръжката на подслона.

Ключови действия

- Заедно със сектора за планиране на строителството и общността на децата да се определи безопасно място за настаняване с лесен достъп до ключови услуги.
- Да се гарантира, че жилищата за деца, които живеят самостоятелно, са разположени сред семейства от собствената им общност.
- Осигуряване на достатъчен бюджет за изграждане на подслон/наемане на апартаменти.
- Изграждане на подслон/апартаменти под наем, които не се различават значително от тези на други хора в общността и които осигуряват безопасност и неприкосновеност на личния живот.
- Когато подслоните се изграждат от получателя на помощта, трябва да се предвидят специални разпоредби за подпомагане на децата. Това може да включва мобилизиране на възрастните в общността или назначаване на строители.
- Да се предвидят в плана за подслон членове на общността, които да помагат на децата да се обучават как да управляват и почистват дома си.

3.6.2. Хранителни и нехранителни стоки

Разпределянето на хранителни и нехранителни продукти/основни средства за помощ често е стандартизирана услуга за бежанци, въпреки че все по-често за задоволяване на тази нужда се използват ваучери за храна или многоцелеви парични помощи. В други случаи хранителните и нехранителните продукти могат да се разпределят като еднократна помощ при пристигането. В някои случаи тези видове подкрепа могат да се предоставят за всеки отделен случай, обикновено въз основа на оценка на уязвимостта на получателя.

На децата, които са настанени в самостоятелно жилище, или на тези, които са със самостоятелно установен начин на живот, следва да се предостави минимален начален пакет от подкрепа, за да се гарантира, че те могат бързо да се установят в своето жилище. Въпреки че подкрепата, от която се нуждае всяко дете, е различна и следва да бъде оценена като част от ПЗНИ, минималният пакет за подкрепа следва да бъде предварително осигурен и готов за разпространение.

Предложен минимален пакет за начална подкрепа (елементите и количествата могат да варират в зависимост от контекста):

- хранителни дажби или ваучери за храна;
- дрехи (включително бельо), обувки;
- санитарни материали;
- тоалетни принадлежности, включително четка за зъби, паста за зъби, комплект за бръснене;
- кухненски комплект;
- печки и гориво за готвене (в зависимост от контекста);
- постелки, чаршафи и мрежи против комари;
- сейф/ заключващо се шкафче;
- фенерче, соларна лампа;
- помощни образователни материали;
- кредит за презареждане на мобилен телефон.

Когато се раздават хранителни и нехранителни продукти на деца, живеещи в самостоятелни жилища, трябва да се обърне внимание на това дали децата ще могат да ги пренесат до своя подслон. Често хранителните дажби и нехранителните продукти са обемисти и тежки и много деца няма да могат да

носят товара. В резултат на това децата могат да потърсят помощта на лица, действащи като носачи, като в този случай от тях може да се очаква да платят такса или част от дажбата в замяна. Ето защо е от решаващо значение лицата, които отговарят за разпределянето на хранителни и нехранителни продукти, да работят в тясно сътрудничество с органите за закрила на детето, наставниците на децата и лидерите на общността, както и със самите деца, за да определят най-подходящия вариант за разпределяне. Това може да включва набиране и изпращане на носачи, които да помагат на децата, доставки по домовете или раздаване на тези продукти в по-малки количества и с по-голяма честота.

Времената за разпределение могат да се отразят и на децата, прекъсвайки времето им за учене и отпих. Служителите за закрила на детето и лицата отговорни за разпределението трябва да определят най-подходящото време за разпределение заедно с децата, педагозите и членовете на общността, като разпределението не трябва да се извършва в учебно време.

Храната, която се раздава на децата, трябва да се съобразява с техните нужди, свързани с развитието им, като особено тийнейджърите се нуждаят от подходяща храна, която да подпомага физическото и умственото им развитие. Децата-майки и бременните момичета се нуждаят от подходяща храна в определени количества, отговарящи на изискванията за килокалории (kcal); също така трябва да се гарантира, че в такива случаи са отпуснати достатъчно средства за допълнително хранене. Нехранителните продукти трябва да включват санитарни материали за момичетата (често наричани комплекти за достойнство), които трябва да се раздават дискретно. На майките на деца трябва да се предоставят основни продукти, необходими за грижите за бебетата. Облеклото трябва да е подходящо за времето и мястото, където живеят децата, и за културата на детето и на заобикалящата го общност.

Раздаването на хранителни и нехранителни продукти трябва да се извършва на места, които са безопасни и лесно достъпни за децата.

Децата, живеещи в самостоятелни жилища, трябва да имат:

- подкрепа за препитание или хранителни дажби;
- гориво за готвене;
- санитарен материал;
- тоалетни принадлежности;
- образователни материали.

Ключови действия

- Подготвяне на минимален пакет за начална подпомагане.
- Включване на децата и техните общности във вземането на решения за мястото на разпространение.
- Осигуряване на помощ на децата при пренасянето на обемисти и тежки хранителни дажби и нехранителни продукти. Алтернативно, да се помисли за организиране на доставки по домовете.
- Организиране на разпространението във време, което не пречи на посещаването на училище и на времето за отпих.
- Гарантиране, че нехранителните продукти включват и санитарни материали за момичетата, както и материали, необходими за бебетата на майките.
- Планиране на разпределянето на облекло, съобразено с културата и времето.

3.6.3. Средства за препитание

Работа за деца, за разлика от детския труд, е вид работа, която допринася за развитието на детето, подходяща е за възрастта му и не вреди на благосъстоянието му и не пречи на физическото и познавателното му развитие. По-големите деца, особено тези, които наближават пълнолетие, вероятно вече са ангажирани с работа или търсят работа като начин да утвърдят своята независимост. Приема се също така, че при безопасни условия работата, съобразност с възрастта, може да допринесе положително за развитието и самостоятелността на децата. В ситуацията, в които децата са ангажирани с работа, тя следва да бъде в съответствие с международните стандарти и норми за детски труд.²² Участниците в процеса на закрила на детето следва да се стремят да гарантират, че работата на децата само допълва помощта и подкрепата, която те получават, и подкрепя тяхното развитие.

Същевременно детският труд е "всяка работа, която лишава децата от тяхното детство, потенциал и достойнство...", която пречи на образованието на децата и оказва отрицателно въздействие върху тяхното емоционално, физическо и умствено развитие. Много деца са ангажирани с най-тежките форми на детски труд, включително принудителен труд, вербуване във въоръжени сили или групировки, трафик с цел експлоатация, сексуална експлоатация, незаконен труд или опасен труд. Хуманитарните кризи могат да увеличат разпространението и тежестта на съществуващите форми на детски труд или да предизвикат появата на нови форми."²³ Всички участници следва да работят за реализирането на Стандарт 12 от Минималните стандарти за закрила на детето в хуманитарните дейности, който гласи, че "Всички деца са защитени от детски труд, особено от най-тежките форми на детски труд, които могат да са свързани с хуманитарната криза или да се влошат от нея."²⁴

Детски труд

Член 2 от Конвенцията на Международната организация на труда (МОТ) за минималната възраст определя общата минимална възраст за достъп до заетост или работа на 15 години (13 години за лека работа), а член 3 от Конвенцията определя минималната възраст за опасна работа на 18 години (16 години при определени строги условия). Във всички операции, особено в тези, в които минималната възраст е по-ниска от международния стандарт и/или мониторинг на детския труд и прилагането на трудовите стандарти не са ефективни, участниците по закрилата на децата трябва да работят с лицата в областта на препитанието и развитието за да се гарантира, че са осигурени програми за закрила на децата и системи за подкрепа на децата, които живеят самостоятелно, така че да не се налага децата да се занимават с детски труд, за да оцелеят. Такова програмиране трябва да се съчетае със застъпничество и подкрепа за укрепване на националните закони и политики в областта на труда и закрилата на децата. За съжаление, в много операции вътрешно разселените лица и бежанците работят предимно на неформалния пазар на труда, който не предлага защитата на официалния пазар на труда. В този смисъл подпомагането на децата, живеещи в супервизирани самостоятелни жилища, които имат нужда и искат да работят, да намерят безопасна, неексплоатационна и подходяща за възрастта и развитието им работа, трябва да бъде приоритет, наред с осигуряването на достъп до образование. За тази цел в краткия доклад на ВКБООН по въпросите на закрилата на детето: "Детски труд" и регионалната стратегическа рамка на ВКБООН, УНИЦЕФ и МОТ за действие по отношение на детския труд в рамките на реакцията на сирийските бежанци предоставят насоки за служителите и партньорите на ВКБООН относно справянето с детския труд.²⁵

Когато създават програма за самостоятелен живот под супервизия, участниците в процеса на закрила на детето трябва да дадат приоритет на подпомагането на децата, които живеят самостоятелно, да получат достъп до образование и други форми на подкрепа, като например парична помощ, стипендии и/или хранителни или нехранителни продукти. Тези други форми на подкрепа са от съществено значение, за да се избегне необходимостта непридружените деца да работят, за да оцелеят, и да не могат да продължат образованието си. Въпреки това за някои деца, живеещи в

²² Вж. МОТ, Конвенция за минималната възраст, С138, 26 юни 1973 г., С138, достъпна на: <https://www.refworld.org/docid/421216a34.html> и МОТ, Конвенция за най-тежките форми на детския труд, С182, 17 юни 1999 г., С182, достъпна на: <https://www.refworld.org/docid/3ddb6e0c4.html>

²³ Алианс за закрила на детето в хуманитарните дейности, *Минимални стандарти за закрила на детето в хуманитарните дейности*, издание 2019 г., (Стандарт 12), достъпен на: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=3509

²⁴ Вижте Международните трудови стандарти за детския труд на адрес: <https://www.ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/child-labour/lang--en/index.htm>

²⁵ Вж. Върховния комисариат на ООН за бежанците, *Кратка информация за закрилата на детето: Детски труд* (2014 г.), достъпен на: <https://www.refworld.org/docid/53fc38804.html> и ВКБООН, УНИЦЕФ и МОТ, *Детският труд в реакцията на сирийските бежанци: Регионална стратегическа рамка за действие*, достъпна на: <https://www.refworld.org/pdfid/5a74728d4.pdf>

самостоятелен начин на живот, може да се разгледа възможността за работа, която отговаря на минималните условия за деца на възраст 15-17 години. Това включва работа на непълно работно време за деца, които продължават образованието си. В някои случаи, когато детето е завършило основното образование, изисквано от националното законодателство, и/или когато продължаването на образованието не е възможно или не е в интерес на детето, децата над минималната възраст за наемане на работа могат да бъдат подкрепени за участие в безопасна и пълноценна работа. Ако децата са ангажирани с работа по време на настаняването им в супервизирани самостоятелни жилищни условия, лицето, работещо в областта на закрила на детето следва да прецени дали това е в съответствие със съответните стандарти за работа на деца (включително законоустановената възраст за работа и безопасността) и да им помогне да се върнат към образование и да ги предпази от детски труд. Когато децата са ангажирани с безопасна, съобразена с възрастта им работа, е важно наставниците да продължат да проверяват условията. Наставниците играят ключова роля в мониторинга на работното положение и условията на труд на децата, в идентифицирането на алтернативи за работещите деца, включително образование и парични помощи, в консултирането на децата относно безопасни и подходящи възможности за работа и в свързването на децата с лица отговорни за осигуряване на препитание които да подпомогнат намирането на дейности за генериране на доходи на непълно работно време, които също така подпомагат развитието на уменията на децата.

За децата, които живеят самостоятелно и са ангажирани с детски труд, т.е. с опасна работа, наставниците трябва да насочат тези случаи към служителя по закрила на детето за оценка и за изготвяне на план за действие. В тези ситуации приоритет трябва да бъде избяването им от детския труд и да им се помогне да се върнат в училище и/или да си намерят работа, която не е опасна. Въпреки това, в ситуации, в които децата разчитат на този труд, за да оцелеят, служителят, работещ по случая, трябва да разгледа рисковете за детето от продължаване на работата, въздействието от спирането на работата и алтернативните начини за осигуряване на основните нужди на детето, за да определи най-добрия начин на действие. Избяването на детето от детския труд е предпочитаният вариант, а когато детето е изправено пред непосредствена и сериозна вреда (като робство, сексуална експлоатация, излагане на опасни химикали или машини или участие в незаконна дейност), се изисква спешно избяване. Когато обаче незабавното избяване не е в интерес на детето, трябва да се положат всички възможни усилия за ограничаване на риска, като същевременно се работи за избяване на детето от опасния труд.²⁶

Когато децата преминават в зряла възраст, тези, които вече са ангажирани с различни видове заетост, трябва да бъдат консултирани как да продължат и да се развиват. Други деца, които преминават в зряла възраст и не продължават образованието си, следва да бъдат предварително свързани с лица отговорни за осигуряване на средства за препитание и да бъдат подкрепени в осигуряването на безопасна работа или възможности за осигуряване на средства за препитание при напускане на супервизирани самостоятелни жилищни условия. Подкрепата на наставника може да включва подпомагане на детето да се подготви за интервюта, улесняване на достъпа до обучение за придобиване на умения, запознаване на детето с потенциални работодатели и подпомагане на намирането на безопасна и неексплоатационна работа. Когато децата или младите хора работят, националните органи по труда следва да се ангажират с мониторинг на условията, като например дали получават подходящо и навременно възнаграждение, дали работата е безопасна и, в случай на деца, дали е лека и дали отговаря на всички други условия на труд за по-възрастни юноши.

Една от ключовите възможности, които трябва да се проучат, е дали младежа, който напуска жилището, може да участва в други програми за закрила на детето и подпомагане. Например може да им бъде възложена ролята на наставник на деца, останали в самостоятелен начин на живот, да се включат като доброволци в общността или да се занимават с развлекателни дейности за деца. Тези

²⁶ За повече насоки вижте "Инструментарий за междуведомствени отношения": Подпомагане на нуждите от закрила на децата-работници при извънредни ситуации, достъпен на адрес: <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/inter-agency-toolkit-supporting-protection-needs-child-labourers-emergencies> и ВКБООН, УНИЦЕФ и МОТ, *Детският труд в рамките на реакцията на сирийските бежанци: Регионална стратегическа рамка за действие*, достъпна на: <https://www.refworld.org/pdfid/5a74728d4.pdf>

възможности следва да бъдат идентифицирани като част от подготовката за установяване на самостоятелен начин на живот.

Ключови действия

- Образованието трябва да бъде приоритетно и да се проучат възможностите децата да получават финансова подкрепа, като например помощи за деца или стипендии.
- Когато работят деца над минималния възрастов праг, техният труд трябва да е в съответствие с международните стандарти и норми.
- Когато децата са ангажирани с детски труд или опасна работа, служителят, работещ по случая, трябва да работи с децата и други участници, за да ги избави възможно най-скоро и да намери подходящи алтернативи за задоволяване на основните им нужди.
- Нужно е ангажиране с децата, техните общности, лица отговорни за осигуряване на препитание и националните органи по труда, за да се идентифицират възможностите за осигуряване на препитание, включително обучение в съответствие с пазара на труда и на заплата или управлението на собствен бизнес, и да им се помогне да получат достъп до тях (например транспорт, инфраструктура и оборудване).
- Проучване на възможността за привличане на лица, които са преминали през програми за самостоятелен живот под супервизия, в ролята на наставници.

3.6.4. Достъп до образование

Децата, живеещи с родителите си, обикновено получават подкрепа от тях, за да се запишат в училище. Децата, живеещи самостоятелно, обаче се нуждаят от подкрепата на наставник и/или на служителя по случая на детето, за да се осигури достъп до тези услуги. Липсата на достъп до образование има пряко отрицателно въздействие върху благосъстоянието и развитието на децата, а децата, които не ходят на училище, могат да бъдат изправени пред по-големи рискове относно закрилата на детето.²⁷ Без подкрепа, насърчаване и напътствия непридружените деца, живеещи самостоятелно, може да не успеят да получат достъп до образование, да останат в училище и да постигнат успех в образованието. Всички участници следва да работят за реализирането на Стандарт 23 от Минималните стандарти за закрила на детето в хуманитарните дейности, който гласи, че "Всички деца имат достъп до качествено образование, което е приобщаващо и закрилящо и което насърчава достойнството и участието във всички основни дейности", включително децата в супервизирани самостоятелни жилищни структури.

В съответствие със стратегическите цели на ВКБООН за образованието на бежанците до 2030 г., лицата, отговорни за закрилата на детето, следва да работят с лицата в областта на образованието, включително с националните образователни органи, за "насърчаване на справедливо и устойчиво включване на бежанците, търсещите убежище, завърналите се, лицата без гражданство и вътрешно разселените лица в националните образователни системи" и "насърчаване на безопасна, благоприятна среда, която подкрепя обучението за всички ученици, независимо от техния правен статут, пол или увреждане".²⁸

Преди да създадат програма за самостоятелен живот под супервизия, органите по закрила на детето трябва да се консултират с органите в областта на образованието относно изискванията и условията за записване. Такива консултации следва да включват обсъждания и споразумение относно записването на деца, пристигащи след началото на учебната година. Споразумение следва да се постигне и по отношение на изискванията за документиране на предишно посещение на училище или обучение и оценки, тъй като те може да не са налични за децата бежанци или вътрешно разселени деца. За да оценят нивото на образование на децата и в кой клас да ги запишат, училищата могат да провеждат

²⁷ Алианс за закрила на детето в хуманитарните дейности, *Минимални стандарти за закрила на детето в хуманитарните дейности*, издание 2019 г., (Стандарт 23), достъпен на адрес: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=35094

²⁸ Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), *Refugee Education 2030: A Strategy for refugee Inclusion (Стратегия за приобщаване на бежанците)* (2019 г.), достъпно на: www.unhcr.org/5d651da88d7.pdf

тестове. В такъв случай трябва да им се предостави достатъчно време и подкрепа, за да се подготвят за теста. Ако децата не могат да се включат веднага в стандартното формално образование, следва да се обмислят и други форми на образование, като например ускорено образование или неформално образование за преподаване на основна грамотност, смятане и умения за живот.

Децата бежанци или вътрешно разселените деца може да не притежават удостоверения за раждане или други документи за самоличност. В случаите, когато те са необходими за записване в училище, следва да се проведе застъпничество пред властите и лицата предоставящи услуги, за да се насърчи приемането на други документи за самоличност, като например документи за регистрация на бежанци или вътрешно разселени лица.

Младежите, които са в училище или участват в други образователни дейности по време на прехода към зряла възраст, трябва да продължат да получават подкрепа за продължаване на обучението си чрез връзки с възможностите за образование и работа. Това включва предварително планиране, включително финансова помощ за покриване на разходите, свързани с училището (вж. [раздел 3.7](#) относно помощта, основана на парични средства), подкрепа за осигуряване на възможности за стипендии и достъп до възможности за обучение на възрастни, когато е възможно, подкрепа за записване в програми за професионално обучение и предоставяне на възможност за участие в програми за стажуване.

Ключови действия

- Набелязване на изискванията и начините за записване в училище, включително изискванията за документи, и постигане на съгласие за алтернативни форми на документи за влизане/записване, когато е необходимо.
- Когато е необходимо, създаване на механизъм за определяне на подходящия входящ клас за детето.
- Предварително планиране на прехода на децата към зряла възраст, за да се осигури подкрепа за продължаване на обучението, включително достъп до програми за професионално обучение.

3.6.5. Достъп до здравни услуги

Когато детето се разболее, родителите му обикновено полагат грижи за него и често му помагат да получи достъп до здравни услуги. Освен това родителите и лицата, полагащи грижи за деца, играят решаваща роля при забелязването на симптомите на заболяването и предприемането на навременни действия, като търсят медицинска помощ. По този начин осигуряването на достъп на децата, живеещи в условията на самостоятелен живот под супервизия, до насоки за здравословен начин на живот и до качествени здравни услуги, които отразяват техните възгледи, възраст и потребности, свързани с развитието, следва да бъде неразделна част от програмата.²⁹ Подкрепата за здравето на децата увеличава факторите относно закрилата на децата, докато подкрепата за закрилата на децата може (и следва) да подобри физическото здраве и благосъстоянието на децата. Наставниците имат важна роля в предоставянето на насоки за здравословен начин на живот, включително физически упражнения, хранене, тютюнопушене, употреба на алкохол и наркотици, и в определянето на случаите, когато децата се нуждаят от по-специализирани здравни услуги, например за хранене или пристрастване.

Децата, живеещи в самостоятелни жилища, трябва да получават подкрепа за достъп до здравни услуги. Това започва с указания към всички деца в домакинството да търсят медицинска помощ, когато се чувстват зле, да придружават връстниците си до най-близкото медицинско заведение и/или да се свързват с наставника за допълнителни насоки. Здравните специалисти следва да гарантират, че децата без родителски грижи могат да търсят и да получават здравна помощ и съвети, както и че техните запитвания и заболявания се третират с поверителност. Това включва достъп до услуги в

²⁹ Алианс за закрила на детето в хуманитарните дейности, *Минимални стандарти за закрила на детето в хуманитарните дейности*, издание 2019 г., (Стандарт 24), достъпен на:

https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cpms_2019_final_en.pdf?file=1&type=node&id=35094

областта на сексуалното и репродуктивното здраве, както и до такива за хронични или остри заболявания. Освен това контактите със специалистите по психично здраве трябва да бъдат включени в програмата за самостоятелен живот под супервизия още в самото начало, така че децата в затруднено положение да могат да бъдат насочвани при установяване на техните опасения. Начините за направление следва да включват безопасно насочване на деца, преживели насилие, основано на пола, към подходящи услуги във връзка с лицата, отговорни за насилието, основано на пола. Децата, които преминават към пълнолетие, следва да продължат да получават медицинско лечение за текущи заболявания дори след като напуснат условията на самостоятелен живот под супервизия.

Ключови действия

- Наставниците могат да предоставят насоки за здравословен начин на живот и да помогнат да се определи кога децата се нуждаят от по-специализирани услуги.
- Трябва да се гарантира, че децата са наясно как да получат достъп до здравни услуги, включително услуги за репродуктивно здраве, когато е необходимо.
- Здравните служби трябва да бъдат подготвени да предоставят медицински услуги на деца без родителски грижи.
- Контактите със службите за психично и професионално здраве трябва да бъдат включени в програмата за самостоятелен живот под супервизия.

3.6.6. Отдых

Децата, живеещи в самостоятелни жилища, може да се окажат погълнати от домакински задължения, образование или работа, или да нямат контакти, за да развият приятелства с други деца или подкрепящи възрастни в общността. Това може да ги накара да пропуснат социални събития и развлекателни дейности. Когато създават програма за самостоятелен живот, служителите по закрила на детето и възпитателите следва активно да ангажират децата и младежите в общността, да се стремят да разберат в какви спортни и други развлекателни дейности участват децата и да изготвят списък с контакти, за да улеснят взаимодействието между тях и децата, които могат да бъдат настанени в режим на самостоятелен живот. Специално внимание следва да се обърне на видовете развлекателни дейности, в които участват момичетата в общността, включително времето и местата, където младите хора се срещат и общуват, тъй като социалните и половите норми често диктуват или влияят на видовете дейности, в които участват момичетата. Могат да бъдат определени и други млади хора в общността, които да оказват партньорска подкрепа на новопристигналите непридружени деца и да им помагат да се интегрират в общността.

Където е възможно, спортните и развлекателните дейности трябва да се организират по такъв начин, че да могат да участват и децата в самостоятелни жилища. Освен това е важно наставниците и служителите по случай да помагат на децата със самостоятелен живот да планират дейностите и задълженията си у дома, за да им остане време за игра и общуване. Практическата подкрепа и инструментите, които помагат на младите хора да управляват времето и финансите си, са много важни за децата, живеещи самостоятелно.

Ключови действия

- Съставяне на списък с различните спортни и развлекателни дейности за деца в общността и изготвяне на списък с млади хора, които желаят да подкрепят непридружени деца, живеещи самостоятелно.
- Проучване и разбиране на видовете развлекателни дейности, в които участват момичетата и момчетата в общността.
- Организиране на спортни и развлекателни дейности във време, което вероятно е подходящо за децата в условията на самостоятелен живот.
- Наставниците и служителите по случай трябва да подкрепят уменията на децата в планирането, за да отделят време за игра и общуване в допълнение към другите си задължения.

3.6.7. Услуги за закрила на бежанците

Всички деца бежанци и търсещи убежище трябва да имат достъп до навременни процедури за регистрация и предоставяне на убежище, които са съобразени с нуждите на децата,³⁰ с приоритетни услуги за непридружени деца. Върховният комисариат на ООН за бежанците или органите, отговарящи за процедурите за закрила на бежанците, следва да работят със служителя по закрила на детето, за да се даде приоритет на непридружените деца. Процедурите за предоставяне на убежище обаче не следва да бъдат предпоставка за определяне на подходяща алтернативна грижа в най-добрия интерес на децата, включително самостоятелен живот под супервизия, когато тази грижа отговаря на критериите за необходимост и пригодност. В условия, при които самото определяне на подходяща алтернативна грижа зависи от приключването на регистрацията и процедурите за предоставяне на убежище, това води до продължително пребиваване на децата в приемни центрове, където изследванията показват, че непридружените деца обикновено не получават подходящи грижи.³¹

Определянето на най-добрия интерес (ОНИ) е необходимо, за да се осигурят трайни решения за непридружените деца, включително допълнителни направления, които не включват събиране на семейството. Те следва да бъдат започнати възможно най-скоро и да приключат не по-късно от две

Ключови действия

- Приоритизиране на непридружените деца при процедурите за закрила.
- Определянето на алтернативни грижи, включително самостоятелен живот под супервизия, не следва да зависи от приключването на процедурите за предоставяне на убежище.
- Намирането на трайни решения за непридружени деца и самостоятелен живот изискват ОпНИ.
- Престоят на детето в самостоятелен живот под супервизия сам по себе си не следва да бъде фактор за разглеждане на възможността за презаселване на детето.

години след идентифицирането на децата в риск. Процесът на ОНИ за намиране на трайни решения, включително допълнителни направления, следва да разглежда едновременно различни варианти.³² Престоят на детето в самостоятелно жилище под супервизия сам по себе си не следва да бъде фактор, за да бъде разгледан въпросът за презаселване на детето. Всъщност следва да се обърне внимание на това да не се създава "притегателен фактор" чрез създаване на усещането, че условията за самостоятелен живот под супервизия служат като отворена врата за презаселване.

³⁰ ВКБ ООН, *Технически насоки: Процедури, съобразени с интересите на децата* (2021 г.), достъпно на: <https://www.refworld.org/docid/61b7355a4.html>

³¹ Фондация Lumos, *"Преосмисляне на грижите: подобряване на подкрепата за непридружени деца мигранти, търсещи убежище и бежанци в Европейския съюз"* (*Rethinking Care: Improving Support for Unaccompanied Migrant, Asylum-seeking and Refugee Children in the European Union*) (2020 г.), достъпно на адрес: <https://www.wearelumos.org/resources/rethinking-care/>

³² Върховен комисариат на ООН за бежанците, *2021 г.: Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпно на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

3.7. Парична помощ

Интервенциите, базирани на парични средства, които могат да включват предоставяне на парични средства и/или ваучери, са все по-предпочитан начин за прехвърляне на средства за посрещане на основните нужди на хората, които представляват интерес за ВКБООН. Интервенциите, основани на парични средства, могат да се използват в редица различни сектори, включително за покриване на разходи, свързани с основни нужди, образование, подслон и здравеопазване. Те могат да се използват и в областта на закрилата на детето за покриване на основните нужди на децата и техните домакинства или за улесняване на достъпа на децата до различни услуги, които са част от мерките в областта на закрила на детето.³³ Поради това е от решаващо значение специалистите, които обмислят създаването на програми за самостоятелен живот под супервизия за непридружени деца, да обърнат специално внимание на това как интервенциите, основани на парични средства, могат да бъдат използвани в подкрепа на тези деца.

3.7.1. Определяне на целесъобразността на паричните помощи за деца

Макар че по принцип децата не трябва да бъдат преки получатели на парични средства и като първа стъпка трябва да се проучи възможността за предоставяне на парични средства на деца чрез пълнолетен настойник, за децата в супервизирани самостоятелни жилищни структури вече ще е проучена възможността за грижи в семейството. Ето защо може да се обмисли отпускането на парична помощ за тези деца, при условие че това е в най-добрия интерес на детето и е направена адекватна оценка на риска, която отчита опита, зрелостта и рисковете на детето.

За непридружените деца, които преди това са работили, както и за тези, които живеят в само установени самостоятелни жилища, боравенето с пари и управлението на парични средства няма да бъде ново задължение. Ето защо е жизненоважно опитът на тези деца да бъде взет под внимание и да се извлекат поуки от него. Всеки социален контекст и ситуация на разселване ще бъдат различни, което изисква контекстуален подход към паричните преводи за деца, живеещи самостоятелно.

Ключови аспекти, които трябва да се вземат предвид:

- предпочитанията на децата за начина на прехвърляне на средства (пари в брой/карта/ваучер/в натура);
- динамиката на домакинствата, която оказва влияние върху начина, по който се получава и/или управлява паричната помощ;
- предишен опит с управлението на пари;
- предишен опит в използването на технологии, като например мобилни телефони/ банкомати /машини за продажба (POS);
- притеснения, свързани с достигането до пунктовете за разпространение/агентите/ банкоматите/банките;
- притеснения относно достъпа до магазини или пазари;
- опасения за безопасността, свързани с получаването на пари в брой или ваучери;
- налична подкрепа от връстници или наставници, в случай че децата имат нужда от помощ за достъп до или използване на парични средства/карти/ваучери.

3.7.2. Вземане на решение относно получателя и начина на изразходване на паричната помощ

Паричната помощ може да се предоставя както на домакинството, така и на отделни деца в домакинството. Решението за това кой да получи помощта може да варира в зависимост от вида на

³³ Върховен комисариат на ООН за бежанците, *Ръководство за насърчване на резултатите от закрилата на децата чрез интервенции, основани на парични средства* (2021 г.), достъпно на: <https://www.unhcr.org/60d43f824.pdf>
Насоки за независим живот под наблюдение за непридружени деца

домакинството (например домакинство с братя и сестри, за които се грижи по-голямото дете, или домакинство с деца, които не са в близка родствена връзка). От съществено значение обаче е да се постигне съгласие за последователен подход. Например сумата, която трябва да бъде изплатена, може да бъде изчислена за дете, но да бъде изплатена на домакинството. В случаите, когато децата са с роднински връзки, изплащането на средства на ниво домакинство обикновено е предпочитаният вариант. При домакинства без роднински връзки това следва да се определя за всеки отделен случай. Когато се изплащат средства на домакинството за деца без роднински връзки, които живеят самостоятелно, е важно да се гарантира, че децата в домакинството определят представител, който да отговаря за получаването на парите от името на всички.

За да се осигури хармония между жителите на домакинството, е от решаващо значение децата в домакинството да се споразумеят как да изразходват парите. Независимо от това дали паричните средства се отпускат индивидуално или на домакинството, препоръчва се децата да се споразумеят каква част от тях ще бъдат за индивидуално ползване и каква част от парите ще бъдат за ползване от цялото домакинство. Един от вариантите е в правилата на домакинството да се включат разпоредби за задължителна вноска в паричната каса на домакинството и за това как ще се използват тези пари, както и да се определят отговорностите за управлението на касата и воденето на счетоводството.

3.7.3. Ограничения, ориентирани към детето, условности и оценки на риска на механизмите за изпълнение

Интервенциите, основани на парични средства, могат да бъдат или безусловни и неограничени, или да прилагат едно или повече условия или ограничения.³⁴ Макар че безусловните и неограничени парични средства следва да се считат за норма, ограниченията в някои случаи могат да бъдат полезни при предоставянето на парична помощ директно на деца, за да се намалят рисковете (например рисковете, свързани с носенето на по-големи суми пари в брой) или да се помогне на децата да боравят по-добре с парични средства и да ги управляват (например чрез ограничаване на използването на банкови карти с банкомати или в определени магазини).

Във всички случаи на децата, които получават парични средства, трябва да им се предоставят съвети от наставника и/или обучение за придобиване на житейски умения за управление на финансите. В някои условия може да се установи - или при първоначалната оценка, или при провеждането на редовен мониторинг на използването на паричните средства - че обвързването на получаването на парични средства с условия, като например участие в общи дейности, би било полезно за насърчаване на участието на децата в програми, които са от полза за тяхното развитие и емоционално благополучие, както и за насърчаване на чувството за отговорност. Условието могат да включват споделени отговорности в рамките на домакинството и активно участие в учебни и развлекателни дейности. Децата трябва да бъдат изцяло включени в избора на ограничения и/или условия и начините за мониторинг относно спазването им. Анализът на разходите и ползите от условните парични средства в тези ситуации следва да бъде внимателно разгледан, както и потенциалните непредвидени последици или рискове - например как да се провери дали условията са изпълнени.

Паричните помощи могат да се предоставят чрез различни механизми, които позволяват висока степен на адаптиране към нуждите и възможностите на получателите. Тези механизми помагат за намирането на безопасни и подходящи начини за предоставяне на парична помощ директно на децата, когато това е необходимо. Възможностите за намаляване на рисковете при предоставяне на парични средства на деца включват предоставяне на пари на ръка, а не на мобилни пари, ако децата нямат достъп до телефони или банкови услуги; раздаване на ваучери за стоки, а не на пари в брой, ако децата изпитват затруднения да управляват пари в брой; и въвеждане на ограничения за банкоматите на банковите карти, за да се ограничат разходите за несъществени неща. Вижте Ръководство на ВКБООН за насърчаване на резултатите от закрилата на децата чрез интервенции, основани на парични

³⁴ Вж. определението за "Парична помощ и помощ с ваучери" в *The Cash Learning Partnership - CaLP Glossary of Terms*, достъпно на: www.cashlearning.org/downloads/calp-glossary-english.pdf

средства, за ключови съображения при извършване на оценка на риска на механизма за предоставяне на парични средства.³⁵

3.7.4. Участие на децата и сътрудничество с участниците в услугите, които касаят парични средства

Като част от планирането на паричната помощ трябва да се провеждат консултации с децата, за да се разберат социалните норми, свързани с достъпа им до и използването на паричната помощ, и как тя трябва да се управлява в контекста на самостоятелния живот на децата. Децата следва да бъдат изцяло включени в определянето на начините за предоставяне на помощта (пари в брой, ваучери, в натура), механизмите за предоставяне (плащания в брой, карти, в банки, мобилни преводи) и условията (получатели и управление). Въпросите и рисковете, свързани с равенството между половете, свързани с паричната помощ следва да бъдат внимателно оценявани и наблюдавани.

Служителите, работещи в областта на закрилата на детето, трябва да работят с участниците в услугите, които касаят парични средства, за да определят съвместно точния начин на прехвърляне (например пари в брой или ваучери) и механизма за предоставяне, както и да се споразумеят за начините на насочване и ролите и отговорностите за предоставяне на информация и подкрепа на получателите, както и за мониторинга.

3.7.5. Подкрепа от наставници и наблюдение от страна на работещите по случаи

Като част от подкрепата, оказвана за самостоятелен живот, наставниците и служителите по случаи трябва да помагат на децата, като оценяват целесъобразността на паричните средства, дават насоки и наблюдават използването им. Свързването на паричната помощта с инициативите на наставниците и мониторинга може да се изразява в последващи посещения за проучване на допълнителни нужди, определяне на опасения и предоставяне на съвети и насоки за преодоляване на пречките. Ако е необходимо, децата могат да бъдат насочвани към други услуги за допълнителна подкрепа.

Ключови аспекти, които трябва да се прегледат и да се дадат насоки на детето, включват:

- опит с получаването на пари в брой/карти/ваучери и използването им;
- опит с достъпа до магазини/търговци на дребно/пазари;
- способност за задоволяване на основни нужди;
- разчитане на негативни стратегии за справяне;
- опасения за безопасността;
- динамиката в домакинствата;
- финансовото планиране и разходи

3.7.6. Продължителност на помощта след навършване на 18 години на децата

За да се гарантира, че уязвимите деца не остават без помощ при прехода си от самостоятелен живот, служителите, работещи по случаи, трябва да работят с персонала, отговарящ за паричните средства и/или закрилата (според случая), за да гарантират, че тези деца, които са в преход, са систематично насочвани и оценявани за включване в текущи програми за парични средства, когато социално-икономическото им положение го изисква. Този процес следва да започне много преди децата да

³⁵ Върховен комисариат на ООН за бежанците, *Ръководство за насърчване на резултатите от закрилата на децата чрез интервенции, основани на парични средства* (2021 г.), достъпно на: <https://www.unhcr.org/60d43f824.pdf>

навършат 18 години, за да се избегнат пропуски в помощта.

В съответствие с Насоките на ВКБООН за ОНИ,³⁶ в случаите, когато положението на детето изисква продължаване на помощта от гледна точка на закрилата дори след навършване на 18 години, следва да се обмисли отпускането на парична помощ до навършване на 21 години.

Ключови действия

- Определяне на целесъобразността на паричните помощи за деца.
- Взимане на решение за получателя, след консултация с децата.
- Постигане на съгласие в домакинствата относно начина на изразходване на паричната помощ.
- Обмисляне на ориентирани към детето ограничения и/или условности, след консултация с децата.
- Извършване на оценка на риска на механизмите за доставка.
- Осигуряване на участието на децата в процеса на планиране и изпълнение.
- Установяване на сътрудничество и координация с участниците в интервенциите, основани на парични средства.
- Осигуряване на подкрепа от настойник, консултиране и мониторинг чрез служителите по случая.
- Планиране на непрекъснатост на помощта след навършване на 18-годишна възраст на децата, когато е необходимо.

3.8. Протоколи и стандартни оперативни процедури

Безопасното и функционално работа на самостоятелните жилищни структури зависи от набор от основни правила, договорени от децата в домакинството и от стандарти, процедури, роли и отговорности, договорени и спазвани от лицата предоставящи услуги .

3.8.1. Основни правила за деца в самостоятелен живот под супервизия

Тъй като децата в рамките на всяко споразумение за самостоятелен живот ще бъдат на различна възраст и ще имат различен произход, мотивация и интереси, важно е участниците в процеса на закрила на детето да разработят набор от основни правила заедно със самите деца. Това включва договорени правила, които уреждат как децата трябва да се държат и да взаимодействат помежду си, с акцент върху уважението и взаимната подкрепа, както и правила за домакинството, които очертават различните задължения и начина, по който задачите трябва да бъдат разпределени между децата. Тези основни правила насърчават хармонията между обитателите, помагат им да управляват домакинството с ограничени конфликти относно ролите и отговорностите и развиват култура на подкрепа и саморазвитие. Правилата, разработени без консултация или съгласие с децата, често се провалят. Тийнейджърските години често са време на личностни промени, стремеж към независимост и оспорване на структурите на властта. В същото време младите хора очакват да бъдат приемани сериозно и уважавани. По-вероятно е правилата, разработени от децата, да бъдат спазвани, отколкото тези, които са им наложени. Освен това ръководените от децата процеси за разработване на правила могат да бъдат възпитателни.

За да се гарантира ефективност, ефикасност и последователност, участниците в процеса на закрила

³⁶ Върховен комисариат на ООН за бежанците, 2021 г. *Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпно на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

на детето могат да формулират набор от точки, от които да се ръководят при обсъжданията си с децата. Важно е децата да бъдат насърчавани първо да предоставят информация и да я допълват с допълнителна информация въз основа на тази, подготвена от служителя по закрила на детето заедно с наставника. Когато възникнат разногласия, е важно да се постигне споразумение и да се помогне на децата да разберат, че правилата имат за цел да гарантират, че всички деца в програмата се третират еднакво. Детето, което най-много се противопоставя на определени точки от правилата, може да бъде насърчено да представи алтернативи и да бъде подкрепено за да се постигне съгласие.

3.8.2. Стандартни оперативни процедури за самостоятелен живот

СОП са набор от писмени инструкции, които ръководят действията и гарантират, че водещите принципи, подходи и най-добри практики се спазват, когато се реагира на нуждите от закрила на деца в риск. Те се разработват и съгласуват от участниците, които предоставят преки и непреки услуги за закрила на детето в рамките на определен географски район. СОП също така помагат да се гарантира, че процесът е прозрачен, и насърчават отчетността, ефикасността и по-доброто управление на ресурсите.³⁷

Всички форми на алтернативни грижи следва да бъдат част от цялостна програма за закрила на детето, която да включва необходимите процеси и ясно определени процедури за определяне на подходящи алтернативни грижи за непридружени деца. Те следва да бъдат документирани в междуведомствени СОП за изпълнение на ПЗНИ³⁸ - в някои среди наричани СОП за управление на случай на закрила на детето. Тъй като установяването и управлението на самостоятелен начин на живот ще включва набор от допълнителни действия с конкретни роли и отговорности за органите за закрила на детето и другите участници, следва да се разработи кратък, но подробен набор от процедури. Разработването на процедури за алтернативна грижа, включително за споразумения за самостоятелен живот, следва да бъде процес на сътрудничество, включващ всички ключови участници. Тези допълнителни процедури

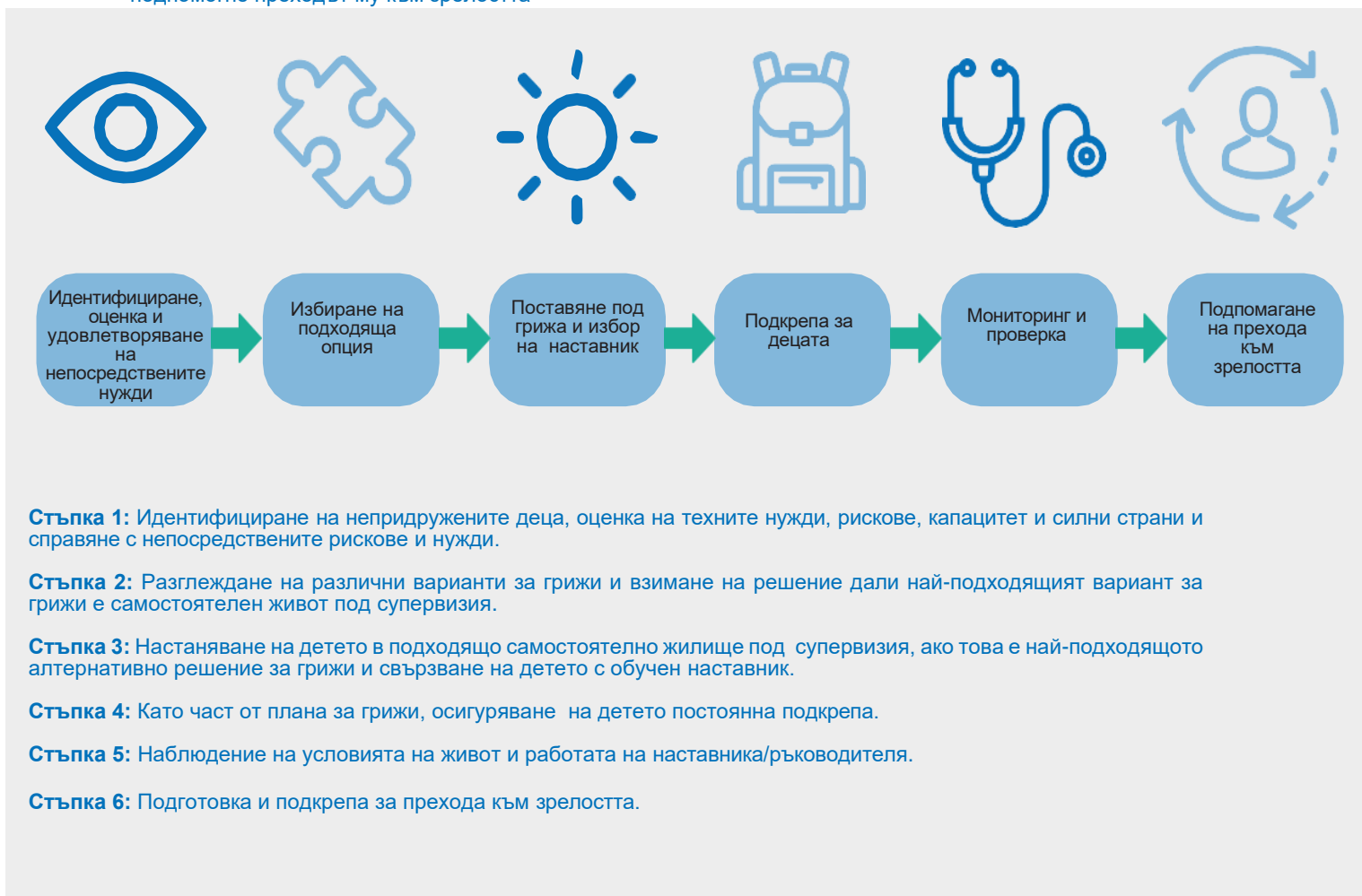
³⁷ За допълнителна информация, моля, вижте Инструментариума за СОП на ВКБООН, достъпен в Инструментариума за СОП, достъпен на адрес: <https://www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox>

³⁸ *Ibid*

могат да бъдат интегрирани в СОП или да бъдат добавени като приложение. Освен това следва да се включат начини за насочване към лицата предоставящи услуги и информация за контакт.

4. НАСТАНЯВАНЕ И ПОДПОМАГАНЕ НА ОТДЕЛНИ ДЕЦА В КОНТРОЛИРАНИ САМОСТОЯТЕЛНИ ЖИЛИЩНИ УСЛОВИЯ.

Фигура 2: Стъпки за настаняване на отделното дете в самостоятелен живот под супервизия, за да се подпомогне преходът му към зрелостта

Стъпка 1: Идентифициране на непридружените деца, оценка на техните нужди, рискове, капацитет и силни страни и справяне с непосредствените рискове и нужди.

Стъпка 2: Разглеждане на различни варианти за грижи и взимане на решение дали най-подходящият вариант за грижи е самостоятелен живот под супервизия.

Стъпка 3: Настаняване на детето в подходящо самостоятелно жилище под супервизия, ако това е най-подходящото алтернативно решение за грижи и свързване на детето с обучен наставник.

Стъпка 4: Като част от плана за грижи, осигуряване на детето постоянна подкрепа.

Стъпка 5: Наблюдение на условията на живот и работата на наставника/ръководителя.

Стъпка 6: Подготовка и подкрепа за прехода към зрелостта.

В предишният раздел беше обсъдено как да се създаде програма за самостоятелен живот под супервизия. Този раздел ще се съсредоточи върху стъпките за настаняване на **всяко отделно дете** в условия на самостоятелен живот или за официализиране на самоустановена ситуация на самостоятелен живот.

4.1. Идентифициране, оценка и справяне с непосредствения риск и нужди

Идентифицирането на децата в риск - включително непридружените деца, за които не се полагат грижи в семейството, и децата, изложени на риск от раздяла - трябва да започне възможно най-скоро след разселването и следва да бъде непрекъсвано. Непрекъснатото идентифициране на непридружените деца е важно във всички ситуации, но е необходимо да се обърне особено внимание на това, ако има приток на население, значително движение на населението - в рамките на страната на убежище или в посока към друга страна - или друга ситуация (например нарастваща бедност), която може да доведе до вторично разделяне на децата от техните семейства. Работниците на първа линия (включително гранични служители, служители по регистрацията и служители в областта на отдаване на убежище) и членовете на общността играят решаваща роля при идентифицирането на децата, които се нуждаят от алтернативна грижа. След като непридружено дете бъде идентифицирано, следва да се насочи към органа за закрила на детето, който ще назначи служител по случая, който а) да оцени непосредствените рискове и нужди на детето, б) да извърши оценка на най-добрите интереси³⁹, за да установи конкретните рискове, възможностите и силните страни на детето, и в) да определи подходящия вариант за алтернативна грижа (вж. [раздел 4.2](#) относно избора на подходящ вариант за грижа).

4.1.1. Справяне с непосредствените рискове и нужди на детето

Непосредствените рискове, с които се сблъсква детето, и неговите нужди са различни от всяко друго дете . Видът на подкрепата, от която се нуждае детето, ще зависи от това кога е пристигнало в страната на убежище, от предишния му начин на живот, от това дали се грижи за други деца (например братя и сестри), от вида, качеството и достъпността на услугите в района, в който пребивава, от степента на участие на общността в подкрепата на непридружените деца, както и от силните страни и възможностите на самото дете. Непосредствените рискове могат да включват липса на регистрация и/или решение за предоставяне на убежище, риск от вербуване от въоръжени сили/групи, насилие, основано на пола, злоупотреба, експлоатация и емоционален стрес, докато непосредствените нужди могат да включват достатъчно храна, достъп до чиста вода, медицинска помощ при наранявания и подходящо облекло и/или хигиенни материали. Първоначалната оценка на ситуацията на детето ще помогне да се определи подкрепата, която трябва да се предостави, пряко от органа за закрила на детето или чрез насочващи служби. Служителят по закрила на детето трябва да гарантира, че детето получава незабавна подкрепа, като поддържа връзка с други участници и, когато е необходимо, придружава детето до лицата предоставящи услуги.

4.2. Избор на подходящ вариант за грижи и настаняване

Всяко дете трябва да получи индивидуална оценка на положението си и на най-добрите си интереси.

За непридружените деца следва да се прецени най-добрият им интерес, като се проучат следните подходящи алтернативни варианти за грижа :

- събиране с родителите или с други законни настойници
- грижи от членове на разширеното семейство (роднински грижи);
- приемна грижа от семейства, които нямат роднински връзки с детето;
- самостоятелен живот под супервизия.

Грижите в семейството обикновено са за предпочитане пред самостоятелния живот под супервизия. Въпреки това има деца, за които се счита, че самостоятелният живот под супервизия е в техен най-

³⁹ Върховен комисариат на ООН за бежанците, 2021 г: *Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпно на: <https://refworld.org/docid/5c18d7254.html>

добър интерес, защото други възможности за семейна грижа не са налични веднага или защото се счита, че те не са подходящи за конкретното дете.

4.2.1. Грижи за деца, за които е установено, че живеят самостоятелно

Служителят по случая трябва да се опита да разбере причините, поради които детето не е настанено в семейна грижа, и да проучи възможностите за настаняване в семейна грижа, ако това е в най-добрия интерес на детето. Оценката следва да разгледа времето, прекарано извън грижите в семейна среда, естеството и продължителността на отношенията между детето и другите деца, с които то живее, динамиката в домакинството, включително ролята и отговорностите за доходите на домакинството и домашните задължения, както и режима на спане. Оценката следва също така да се стреми да установи мнението на детето относно възможността да живее под грижите на възрастен/семејство. Следва да се положат усилия да се проучат и насърчат, заедно с всяко дете, възможностите за преминаване към семейна грижа и да се идентифицират всички отрицателни последици от откъсването от връстниците. Ако децата имат братя и сестри, те не трябва да бъдат разделяни от тях.

Преди да изберат самостоятелен живот, служителите по закрила на детето трябва да се уверят, че:

- детето е на възраст над 15 години;
- всички други възможности за семейна грижа са били проучени и изчерпани;
- детето проявява висока степен на зрялост, имайки предвид възрастта си;
- не са налице рискове или са предприети мерки за тяхното ограничаване;
- детето посочва, че предпочита да живее самостоятелно;
- детето няма да се сблъска със значителна съпротива от страна на общността или съседите относно самостоятелния си живот;
- детето се съгласява да му бъде назначен наставник/ръководител.

4.3. Настаняване на детето в самостоятелен начин на живот и свързване с наставник

4.3.1. Настаняване на деца в самостоятелна форма на живот под супервизия

След като ситуацията на детето бъде оценена и бъде взето решение то да бъде настанено в самостоятелна форма на живот, служителят по случая трябва да пристъпи към определяне на подходящо домакинство, в което детето да бъде настанено. Въз основа на профила и произхода на детето - включително възраст, място на произход, език и култура - документираните чрез ОНИ, служителят по случая следва да определи домакинство с други непридружени деца, чиито профили и произход съвпадат с тези на детето. Целта тук е да се гарантира, че детето ще бъде прието в подкрепяща среда от връстници. Служителят по случая и наставникът следва да подготвят децата, които вече са в избраното самостоятелно жилище, като ги информират за новия член на домакинството, и като същевременно информират детето, което ще бъде настанено в жилището, с кого ще живее.

Служителят по случая и наставникът трябва да представят децата един на друг, да напомнят на всички за основните правила и протоколи (вж. [раздел 3.8.1](#)), да се уверят, че новият член на домакинството е запознат с правата и отговорностите си, и да го информират за ролята, която ще играе наставникът. Наставникът ще трябва да прави чести посещения през първите няколко седмици, за да се увери, че детето се адаптира добре към живота с новите си връстници, и да дава насоки и съвети на всички деца.

© ВКБООН/Сангиго Ескобар

4.3.2. Подбор и назначаване на наставници на деца, които живеят самостоятелно

Наставниците изпълняват редица задачи в подкрепа на неприсъединените деца, които живеят самостоятелно. Те включват предоставяне на практическа информация, напътствия и съвети на наставляваните деца, както и емоционална подкрепа. За насоки относно подбора и обучението на наставниците, както и за ролята на служителите, работещи по случаи, моля, вижте [раздел 3.4](#).

Отговорности на наставника:

- Провеждане на редовни домашни посещения.
- Обсъждане на плановете, надеждите, опасенията и очакванията с децата.
- Насърчаване и похвала относно постиженията на децата.
- Подпомагане на децата да определят начини за преодоляване на предизвикателствата и намаляване на рисковете.
- Обмен на информация за ситуацията в мястото, където живеят децата, за техните права и отговорности, както и за наличните програми и услуги.
- Подпомагане на социалното и емоционалното развитие на децата, както и развиване на социални взаимоотношения.
- Помагане на децата да се научат как да управляват финансите, времето и практическите домакински задължения.
- Да са на разположение, когато децата имат нужда от възрастен, с когото да разговарят, и да им предоставят обич, внимание и увереност.
- Подпомагане на децата да се запишат в училище или да получат други възможности за образование/обучение и подпомагане на завършването на образованието им.
- Подпомагане на децата да участват в развлекателни и социални дейности.
- Насочване на децата към услуги и придружаването им до тях, когато е необходимо.
- Идентифициране на риска за закрила и на промените/загрижеността, които изискват детето да бъде насочено към служителя по закрила на детето.

Наставниците, които са били подбрани и обучени в съответствие с насоките в [раздел 3.4](#), трябва да бъдат индивидуално разпределени към непридружени деца, живеещи самостоятелно, в съответствие с трите следващи стъпки.

Стъпка	Ключово действие	Инструмент
<p>Стъпка 1: Съпоставяне на детето с профила на наставника</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Служителят по случая отговаря за подбора и назначаването на наставника. ☒ Назначаването трябва да се основава на задълбочен процес на подбор, който има за цел да осигури съвместимост между детето и бъдещия наставник. ☒ Назначеният наставник трябва да е човек, който живее близо до детето, за да се осигури редовна и постоянна подкрепа. ☒ При подбора трябва да се отдава необходимото внимание на възгледите, предпочитанията и нуждите на детето. ☒ Служителят по случая трябва да използва формуляра за подбор на наставник (за непридружени деца, които живеят самостоятелно). Ако детето живее в група с други непридружени деца, препоръчително е да се проучи възможността за назначаване на един наставник за всички деца в домакинството. 	<p>Предпочитанията на наставника се записват в Формуляра за скрининг (Инструмент 1). Вижте раздел 3.4.3 и раздел 3.4.4 за насоки относно подбора и обучението на наставници.</p> <p>Формуляр за подбор на наставник (Инструмент 5)</p>
<p>Стъпка 2: Представяне на наставника на детето и оценка на първоначалния контакт</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Въпреки че профилите на детето и на бъдещия наставник могат да съвпадат на хартия, реакцията и първоначалния контакт между "страните", когато се срещнат ще покаже дали задачата ще бъде успешна. ☒ Преди запознаването лице в лице детето трябва да бъде информирано от служителя по случая за предложения наставник и да се определи подходяща дата за първата среща. Представянето следва да се извърши от служителя по случая. ☒ Въпреки че наставникът трябва да поеме задачата след първоначалното запознаване, препоръчително е служителят по случая да придружава наставника по време на първите няколко домашни посещения. Това е особено важно, ако наставникът и детето не са се познавали преди това. При всички положения на детето трябва да се напомни, че то може да се свърже със служителя по случая по всяко време, ако и когато пожелаят. 	<p>Не е приложимо</p>

<p>Стъпка 3: Подписване на Формуляра за потвърждаване на назначението на наставник (определя се на оперативно ниво)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☑ Формулярът "Потвърждение за назначаване на наставник" трябва да се използва за документиране на назначаването на наставник на дете, което живее самостоятелно и на съгласието на страните за това назначаване. ☑ Дали формулярът се подписва от различните страни или не, следва да се определи на оперативното ниво в съответствие със съществуващите практики. ☑ Ако наставникът е назначен за повече от едно дете, се попълват отделни формуляри за всяко отделно назначение. ☑ Трябва да се внимава, когато се обмисля дали да се използва формулярът за потвърждаване на назначението на наставник, за да се формализира съществуваща преди това неформално споразумение за подкрепа, тъй като това може да се възприеме като обременяващо и контролиращо от онези, които досега спонтанно са поемали ролята на "наставник" на дете или група деца в тяхната общност. ☑ Следователно всяко съществуващо споразумение за подкрепа трябва да бъде внимателно преценено, преди да се реши дали да се въведе формулярът за потвърждаване на назначението на наставник на детето и неговия неформален наставник. 	<p>Потвърждение за назначаване на наставник (Инструмент 6)</p>
--	--	--

4.3.3. Съотношение между деца и наставници

Броят на децата, които ще бъдат подкрепяни от един наставник, трябва да бъде определен в зависимост от нуждите на всяко дете, контекста на споразумението за грижи, честотата на посещенията въкъщи, както е описано в плана по случая на всяко дете, и възможностите на всеки наставник. В идеалния случай един наставник ще бъде подбран и назначен за всички деца в едно и също домакинство, тъй като децата ще бъдат настанени заедно въз основа на сходния им произход и общи интереси. Препоръчителното съотношение е четири деца на един наставник. Въпреки това, когато повече от четири деца живеят самостоятелно в едно домакинство - обикновено в случай на домакинства, съставени от братя и сестри - може да се наложи наставникът да подкрепя всички деца. Наставниците могат да подпомагат повече от едно домакинство на самостоятелен живот под супервизия, ако домакинствата се намират близо едно до друго и наставникът разполага с достатъчно време, за да се посвети на всички деца в домакинствата.

4.3.4. Ролята на наставника в процедурата за най-добри интереси

Макар че изпълнението на ПЗНИ (т.е. управлението на случая) в крайна сметка е отговорност на служителя по закрила на детето, наставниците допълват и подпомагат работата на служителя по случая на детето (вж. [раздел 3.4.1](#) относно ролята на служителя по случая и Насоките на ВКБООН за ПЗНИ за допълнителни насоки). Като общ принцип наставникът ще бъде назначаван само за случаи, категоризирани като "нискорискови". Въпреки това служителят по закрила на детето, с насоки от своя ръководител, може да назначи наставници за случаи със среден риск въз основа на индивидуална оценка на ситуацията на всяко дете. За случаите с висок риск наставниците могат да подпомагат служителя по случая, като предприемат допълнителни посещения за наблюдение, но основната отговорност за подкрепа на случая следва да остане на служителя по случая, докато нивото на риска не бъде намалено. В някои високорискови случаи може да се наложи детето да бъде временно настанено в друга форма на алтернативна грижа - например приют или спешна приемна грижа - докато рискът за детето бъде намален, преди да бъде настанено отново в самостоятелен живот под супервизия. Формулярът "Критерии за категоризиране на риска" трябва да се използва за ориентиране на наставниците относно случаите, които трябва да бъдат предадени на служителя, работещ по случая. (Образец на Критерии за категоризиране на риска е включен в [Инструмент 7](#)).

Редовният контакт на наставниците с децата им дава възможност да идентифицират рискове и потенциални опасности за закрила, които изискват своевременно намеса от страна на служителите по случая. Това включва високорисково поведение сред подрастващите; случаи на злоупотреба, експлоатация, насилие и пренебрегване или риск от излагане на такива случаи, както и конфликти между връстници. По този начин наставниците изпълняват съществена роля да идентифицират и насочват децата за допълнителна подкрепа и да сигнализират за потенциални ситуации или случаи, които изискват внимателно и по-често проследяване от страна на служителя по случая на детето.

Във всеки отделен случай наставниците могат да бъдат поканени от служителите по случаите да участват в координационните форуми на ПЗНИ,⁴⁰ или в панела на ОНИ, където могат да бъдат призовани да споделят информация по конкретния случай, за да улеснят обсъжданията на панела/форума.

4.4. Подкрепа за децата в процеса на предоставяне на грижи

След като детето бъде настанено в самостоятелен начин на живот или бъде взето решение за официализиране на самостоятелен живот, то трябва да получи минимален пакет за начална подкрепа, необходим за установяване и управление на живота му в този процес на предоставяне на грижи. Въпреки че се препоръчва стандартен пакет от подкрепа, за да не се създават очаквания или напрежение и разногласия между децата, предоставяната подкрепа все пак следва да отчита специфичните нужди на всяко отделно дете. Вижте [раздел 3.6.2](#) за предложеното съдържание на стартовия пакет.

Въпреки че първоначалната подкрепа помага на децата да започнат самостоятелен живот, те ще се нуждаят от постоянна подкрепа и помощ за своята закрила, благополучие и развитие. Допълнителната и постоянна подкрепа за децата в условията на самостоятелен живот следва да се основава на или да е подобна на подкрепата, която се предоставя на бежанците и търсещите убежище като цяло, но със специфична помощ в съответствие със специфичния контекст и нужди на децата. В идеалния случай те следва да бъдат същите като вида помощ и подкрепа, предоставяни на други непридружени и разделени деца, които като цяло могат да бъдат адаптирани към ОНИ и плана по случая на всяко дете.

Текущата подкрепа, описана в плана по случая, включва хранителни и нехранителни продукти (вж. [раздел 3.6.2](#)), средства за препитание ([раздел 3.6.3](#)), образование ([раздел 3.6.4](#)), здравни услуги ([раздел 3.6.5](#)), отдих ([раздел 3.6.6](#)), услуги за закрила на бежанците ([раздел 3.6.7](#)) и парична помощ ([раздел 3.7](#)).

⁴⁰ За повече насоки относно координационните форуми на БИП, моля, вижте глава 3.2.5 от *Насоките на Върховния комисариат на ООН за бежанците, 2021 г.: Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпни на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

4.5. Механизми за мониторинг, обратна връзка и реакция

Всички деца в риск, за които е започнато изготвяне на ПЗНИ, се нуждаят от системен мониторинг.⁴¹ Това включва и непридружените деца, които живеят самостоятелно. В допълнение към проверки на работата на служителите по случая на детето в програмата за самостоятелен живот под супервизия, работата, извършвана от назначения наставник, също трябва да бъде редовно проверявана. Децата следва да бъдат информирани за организационните механизми за обратна връзка и реагиране, както и за линиите за закрила или за помощ на деца, когато такива съществуват. Това осигурява още един механизъм, чрез който децата могат да съобщават за всякакви опасения или проблеми, свързани с тяхното положение или с услугата на наставника или на служителите по случая.

4.5.1. Мониторинг на подкрепата и супервизия на наставниците

Отговорността за супервизията и ръководството на работата на наставниците се носи от служителите по случая на детето, на когото наставниците, назначени при децата, ще докладват. Мониторингът и супервизията включват индивидуални консултации с всеки наставник с цел преглед на работата му и състоянието/ситуацията на назначените към него деца. Това следва да се съчетае с редовни домашни посещения от страна на служителите по случая и поверителни разговори с детето, както е посочено в плана за грижи за детето. Домашните посещения следва да се извършват заедно с наставника, както и периодично без него.

Срещите с детето, в допълнение към мониторинга на изпълнението на плана за грижи, трябва да се съсредоточат и върху оценката на работата, извършвана от наставника и върху идентифицирането на области за подобрене. Трябва обаче да се внимава, за да не се компрометират положителните взаимоотношения, които вероятно са се развили между наставника и детето, или да се подкопае позицията на наставника в общността.

Служителят, работещ по случая, трябва редовно да проверява и да отговаря за това наставникът да спазва разпоредбите на кодекса за поведение през цялото време и да изпълнява задачите, описани в неговия мандат. Мониторингът и супервизията следва също така да включват редовна проверка на собственото благосъстояние и емоционален статус на наставника.

4.5.2. Механизъм за обратна връзка и реакция

Системите за обратна връзка и реагиране следва да бъдат неразделна част от програмата за самостоятелен живот под супервизия, тъй като те позволяват на служителите, отговарящи за закрилата на детето, и на свързаните с тях лица предоставящи услуги да чуват директно децата, да разбират в реално време рисковете за закрила, пред които са изправени, да оценяват въздействието на подкрепата, която получават⁴², и да разглеждат опасения, свързани с подкрепата на наставниците. Механизмите за обратна връзка и реагиране следва да бъдат създадени въз основа на консултации с децата и техните общности, като се набляга на възгледите и мненията на децата. Официалната и неофициалната обратна връзка включва коментари, предложения и оплаквания от децата по въпроси в рамките на самостоятелния живот под супервизия и по отношение на услугите, които получават или до които нямат достъп. Тя включва въпроси, свързани с разработването и изпълнението на програмата; неправомерно поведение - неспазване от страна на наставниците и персонала на задълженията, определени в правилата, разпоредбите и политиките и на стандартите за поведение, които се очакват от тях; и твърдения за сексуална експлоатация и злоупотреба.

⁴¹ За повече насоки относно последващите действия и прегледа като част от БИП, моля, вижте глава 3.2.6 от *Насоките на ВКБООН, 2021 г. относно процедурата за най-добри интереси: Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпни на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

⁴² Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), *Оперативно ръководство за отчетност пред засегнатите лица* (AAP) (2020 г.), достъпно на адрес: www.unhcr.org/handbooks/aap/documents/UNHCR-AAP_Operational_Guidance.pdf

Децата трябва да бъдат включени в създаването на механизъм за обратна връзка и реакция. Този процес включва:

- оценяване и разбиране на начина на общуване на децата, достъпа и пречките пред предоставянето на обратна връзка, както и предпочитаните и достъпни методи за предоставяне на обратна връзка и получаване на информация от децата (включително като се вземат предвид методите за общуване, достъпни за деца на различна възраст, от различен пол и с различни способности).
- избор на най-подходящия механизъм, който да се използва, и гарантиране, че децата знаят как да общуват безопасно;
- създаване на структури за вътрешна подкрепа за получаване на обратна връзка, отговор и докладване; определяне на роли и отговорности; създаване на процедури за насочване;
- да се гарантира, че в СОП е описано точно кой, какво, кога и как прави, включително как се обработват деликатни и поверителни оплаквания от деца и се спазват принципите за защита на данните;
- наблюдение на целесъобразността и ефективността на системата за обратна връзка и реакция.

Служителят по закрила на детето трябва да гарантира, че обратната връзка, получена от децата, се признава и че отговорите са навременни и подходящи, без да застрашават безопасността на децата. Когато е подадено оплакване относно наставник, следва да се предприемат действия за разследването му по начин, който не излага детето на допълнителна вреда нито от наставника, срещу когото детето е подало оплакване, нито от колегите на наставника, нито от други деца, и да се прекрати услугата предлагана от наставника, ако това е необходимо (вж. [раздел 3.4.5](#) за повече информация относно смяната на наставник).

Ако детето изрази загриженост относно качеството на услугите, липсата на достъп до конкретни услуги или неправомерни действия от страна на лицата предоставящи услуги, органът за закрила на детето следва да работи със съответните звена свързани с лицето предоставящо услуги за решаване на тези проблеми, а децата следва да бъдат информирани за предприетите действия.

4.6. Планиране на прехода

Всички споразумения за алтернативна грижа трябва да включват подробни планове за прехода на децата към зряла възраст. По-специално, децата, живеещи в режим на самостоятелен живот, ще се нуждаят от специална подкрепа при подготовката за живот извън системата за подкрепа на този режим, след като навършат 18 години. В плановете за прехода трябва да се признае, че някои млади хора ще се нуждаят от подкрепа по време на този вълнуващ, но труден период.

Програмите за закрила на детето трябва да включват дейности, които подпомагат децата да се подготвят както психически и физически, така и за по-големите отговорности, които идват с настъпването на пълнолетието. Децата, които ще останат в рамките на самостоятелно жилище, след като по-голямото дете премине в зряла възраст и се изнесе, също ще се нуждаят от подкрепа, особено по отношение на емоционалното си благополучие. Децата, които живеят заедно в самостоятелен живот, обикновено развиват силни емоционални връзки и зависят едно от друго за подкрепа. Напускането на един от членовете може да бъде трудно преживяване, дори ако по-големият човек все още живее в общността. Подкрепата за децата, които остават в самостоятелния живот, да поддържат контакт с детето/възрастния, който се изнася, може да помогне за по-лесното преодоляване на прехода.

Навършването на 18-годишна възраст не означава, че детето трябва автоматично да напусне самостоятелния живот. Ситуацията на всяко дете трябва да се оценява през подготвителната фаза на прехода и да се вземе решение, обосновано на закрилата и безопасността, след консултация с детето

и неговия наставник.

Ключови съображения

- Осемнадесет години не са подходяща възраст за напускане на жилището.
- Закрилата и безопасността на младия човек трябва да са основен фактор при вземането на решение кога да се случи това.
- Братята и сестрите не трябва да бъдат разделяни, освен ако не са съгласни с това и ако не е установено, че разделянето е в техен най-добър интерес.
- Децата трябва да бъдат подкрепяни, за да се подготвят за прехода.

4.6.1. Предварително планиране и подготовка

Обсъждането, планирането и подготовката трябва да започнат своевременно - в идеалния случай около 12 месеца преди детето да навърши 18 години. Това ще даде време за правилна оценка дали детето е готово за живот извън самостоятелния, за осигуряване на подкрепа и подготовка на детето и за предприемане на конкретни мерки въз основа на индивидуални фактори. Планирането и подготовката включват преглед на плана по случая на детето заедно с него и започване на проучване на възможностите за това кога детето ще излезе от самостоятелния начин на живот. Ако детето живее самостоятелно, това означава да се обсъдят възможностите за управление на живота на младия човек след прекратяване на определени услуги за подкрепа.

Процесът на планиране и подготовка трябва да включва лицата предоставящи услуги от други сектори (включително образование, професионално обучение и осигуряване на препитание), за да се определи видът на подготвителната и продължаващата подкрепа, която детето трябва да получи. Въз основа на оценките на пазара и предпочитанията на детето то следва да бъде включено в подходящи възможности за обучение и да бъде подкрепено за достъп до безопасна работа и/или парична помощ (в зависимост от неговите нужди и възможности и от възможностите в населеното място, където живее).

Ключови действия

- Подготовката за прехода трябва да започне поне 12 месеца предварително.
- Плановете за преход трябва да включват детето от самото начало.
- Децата трябва да бъдат подкрепяни, за да имат достъп до образование, безопасна работа и/или парична помощ в зависимост от техните специфични нужди, способности и наличните възможности и подкрепа.

4.6.2. Психосоциална подготовка

Макар че някои деца може да са нетърпеливи да изоставят супервизията и мониторинга, свързани с самостоятелен живот под супервизия, и да приемат напълно независимостта, не всички ще бъдат емоционално подготвени за раздялата със съквартирантите си и за относителната самота, която това може да донесе. Освен това за някои млади хора може да е трудно да установят нови контакти и връзки, ако социалният им кръг е ограничен до другите деца в домакинството. Ето защо е от съществено значение да се помогне на децата да създадат нови приятелства извън домакинството. Обикновено това се постига чрез подкрепа за участието им в учебни и развлекателни дейности.

В случаите, когато в едно домакинство живеят деца на различна възраст, по-малките деца също трябва да бъдат подпомагани в подготовката за напускането на дома от техния съквартирант (и евентуално приятел). Служителите по случаи и наставниците следва да обърнат специално внимание, ако децата са развили зависима връзка/приятелство. В подготовката трябва да участват както децата, които скоро ще излязат от самостоятелния живот под супервизия, така и тези, които ще останат в него. Ето защо наставниците, с подкрепата на работещите по случаи, следва да организират редовни дискусии в рамките на домакинството, за да говорят за това как всяко дете ще се справи с раздялата и да разработят мерки за продължаване на контактите, включително да поканят младежа, който е излязъл от самостоятелния живот под супервизия да посещава другите деца и да участва в социални събития с тях.

Необходима е внимателна подготовка в случаите, когато към домакинството се присъединяват нови обитатели, след като предишният обитател напусне. Когато децата, живеещи в самостоятелен живот под супервизия, не желаят да приемат нов обитател, трябва да се изчака известно време, преди да се представи идеята за настаняване на друго дете в домакинството. Необходимото време зависи от броя на децата, които остават в дома. Наставникът трябва да обсъди с децата техните чувства, опасения и предпочитания, преди да вземе решение за въвеждане на ново дете. През първите няколко седмици от въвеждането на новото дете в домакинството ще е необходимо засилено наблюдение.

Ключови действия

- Нужно е да се помисли за емоционалното въздействие на раздялата както за детето, което преминава към зряла възраст, така и за децата, които остават в самостоятелния живот.
- Заедно с децата да се състави план за това как ще поддържат връзка.
- Когато се въвеждат нови деца в съществуващия самостоятелен живот под супервизия, трябва да се гарантира, че всички деца са добре подготвени за промяната и че е взето предвид мнението на децата за времето на пристигане на новото дете.

4.6.3. Начин на живот на младежите след прехода

Къде и как младите хора могат да определят място за настаняване зависи от контекста. В контекста на лагери или населени места, административните органи на лагерите обикновено отговарят за предоставянето на подслон (в някои случаи споделено настаняване) за нови семейства, както и за млади възрастни. В много градски условия бежанците или вътрешно разселените лица сами си намират жилище, често чрез наемане или живеене в неформални населени места. В някои случаи апартаменти или подслон в градски условия могат да бъдат предоставени от властите.

В условията на регистрационно-приемателните центрове, органите за управление на РПЦ и действащите в общността лица, отговорни за закрилата, следва да бъдат ангажирани с консултирането и когато е необходимо, с подпомагането на лицата, които са преминали в зряла възраст, да намерят безопасни места за живеене. По време на подготовката за прехода наставникът и/или служителят по случая следва да посъветват детето как да кандидатства за настаняване. Важно е да има застъпничество пред властите, за да се гарантира, че на пълнолетните млади бежанци или вътрешно разселени лица се предоставят споделени жилища, като там, където това е практика, се гарантира, че жените се настаняват с други жени, като при разпределянето на подслона се обръща особено внимание на нуждите от безопасност и закрила на ЛГБТИК+ младите хора. Изключително важно е да се избягва създаването на сегрегирани жилищни зони, като вместо това се култивира система от съюзници, за да се подобри приемането, безопасността и закрилата.

В градски условия подготовката за прехода трябва да включва консултиране на детето за възможностите, за това как да остане в безопасност и към кои органи да се обърне за социална помощ (включително за място за настаняване), когато има такава. Децата, които преминават към пълнолетие, ще имат полза от уменията за водене на преговори, когато търсят жилище под наем, и от разбирането на договорите за наем, преди да ги подпишат. Привличането на националните органи за социално подпомагане и жилищно настаняване или на организации с гражданско участие, работещи по тези въпроси, да говорят с децата, може да се окаже полезно.

Когато се съветват младите хора относно подходящи условия на живот след напускане на самостоятелно жилище, една от възможностите може да бъде свързването им с други семейства, които може да се нуждаят от подкрепа и грижи. Младите пълнолетни могат да играят роля на подкрепата на семейството, с което ще живеят, когато те са съгласни с това споразумение. Животът в такова семейство ще предостави възможност за взаимна подкрепа, грижа и закрила между семейството и младия човек. По подобен начин наемането на стая от младежа в семейно жилище - особено когато семейството е познато и се ползва с доверието на обществото или дадени асоциации - може да бъде добър вариант за осигуряване на безопасен преход от самостоятелен живот под супервизия към напълно самостоятелен живот.

Ключови действия

- В условия на регистрационно-приемателните центрове трябва да се включат органите за управление на РПЦ в подготовката на младите хора за прехода към зряла възраст и да има застъпничество за навременното предоставяне на подслон.
- Включването на действащите в общността лица, които се занимават със закрила, и предоставяне на застъпничесто и подкрепа относно предоставянето на подслон на онези, които вероятно са изложени на особени рискове, включително млади жени и ЛГБТИК+ млади хора.
- В градски условия е нужно започване на консултации своевременно и предоставяне на съвети относно възможностите за настаняване.
- Когато е възможно, включване на националните органи за социално подпомагане и жилищно настаняване или организациите с гражданско участие в консултирането и съветването на децата.
- Когато е възможно и за предпочитане е да се помисли за свързване на младия пълнолетен с домакинство, което ще осигури взаимни ползи от закрила и подкрепа, или за стая под наем в дома на дадено семейство.

4.6.4. Достъп до услуги

Подготвителната фаза трябва да включва дейности, насочени към подпомагане на младежа, който приближава 18-годишна възраст, за да може да получи достъп до ключови услуги. На младежа, който напуска самостоятелния живот под супервизия, следва да се предостави информация за това как да получи достъп до услуги и необходимите документи. Това може да включва предоставяне на информация за услугите, придружаване на младия човек до пунктовете за услуги и обясняване на начина на функциониране на системата. На младежа трябва да се предостави и списък с контакти за услугите. Когато в службите има координатори по закрила на детето - например в рамките на процедурите за насочване към закрила на детето - служителят по случая или наставникът може да насочи младежа към службите, ако е необходимо, за да получи постоянна подкрепа. Например, ако младежите, които излизат от самостоятелен живот под супервизия, се нуждаят от достъп до парични помощи, служителят по случая или наставникът трябва да насочи младежите към тези служби много преди да навършат 18 години.

Служителите по закрила на детето следва да работят с лицата предоставящи услуги за разработване и съгласуване на система за определяне на приоритетите на младия човек, на когото следва да се предостави информация за контакт с ключовите служби, така че той да може да се свърже с тези служители. В някои случаи може да се наложи продължаване на подкрепата за достъп до услуги дори след преминаването към пълнолетие. Това може да включва придружаване до услуги за репродуктивно здраве или достъп до медицински услуги в различна част на областта или страната.

Трябва също така да се окаже подкрепа, за да се помогне на младия човек да получи различните документи, които ще са му необходими при достъпа до услуги. Например в условия, в които домакинството използва една карта за храна, на лицето, което напуска жилището, следва да се даде индивидуална карта преди напускането му. В повечето случаи възрастните ще се нуждаят от документи за самоличност, за да улеснят свободното движение и достъпа до услуги. Заявяването на такива документи трябва да се извърши предварително, преди младежът да напусне самостоятелния начин на живот и това е ключова отговорност на лицето, отговарящо за закрилата на детето. Освен това младежът трябва да бъде посъветван как да поднови някои документи и как да получи нови документи в случай на загуба или кражба.

Ключови действия

- Запознаване на детето с пунктовете за обслужване и как то да получи достъп до различните видове услуги.
- Преди да напусне споразумението за грижи, трябва да се окаже помощ на детето да получи личните си документи, необходими за свободно придвижване и услуги.
- Съгласуване с лицата предоставящи услуги относно определянето на приоритети въз основа на текущите уязвимости.
- Когато е необходимо, продължаване на подкрепата на детето за достъп до услуги след напускане на дома в зависимост от индивидуалните му нужди.

4.6.5. Честване на прехода

В различните култури преходът към зрелостта или това, което може да се опише като "навършване на пълнолетие" или "обреди на прехода", се отбелязва по различен начин. Въпреки, че тези чествания могат да бъдат свързани с различни етапи от физическото развитие на детето и със социалните и половите норми, навършването на 18-годишна възраст е важен етап в живота на индивида както и в много общности или култури. Да станеш възрастен означава допълнителни свободи, но и нови отговорности. Събитията, които отбелязват този преход, могат да бъдат положително преживяване и възможност за общността да приветства и признае младия възрастен като самостоятелен член на обществото. Те могат също така да помогнат на младия човек да се почувства добре дошъл, овластен и включен в местните общности по начин, по който може би не е имал възможността да го направи като дете.

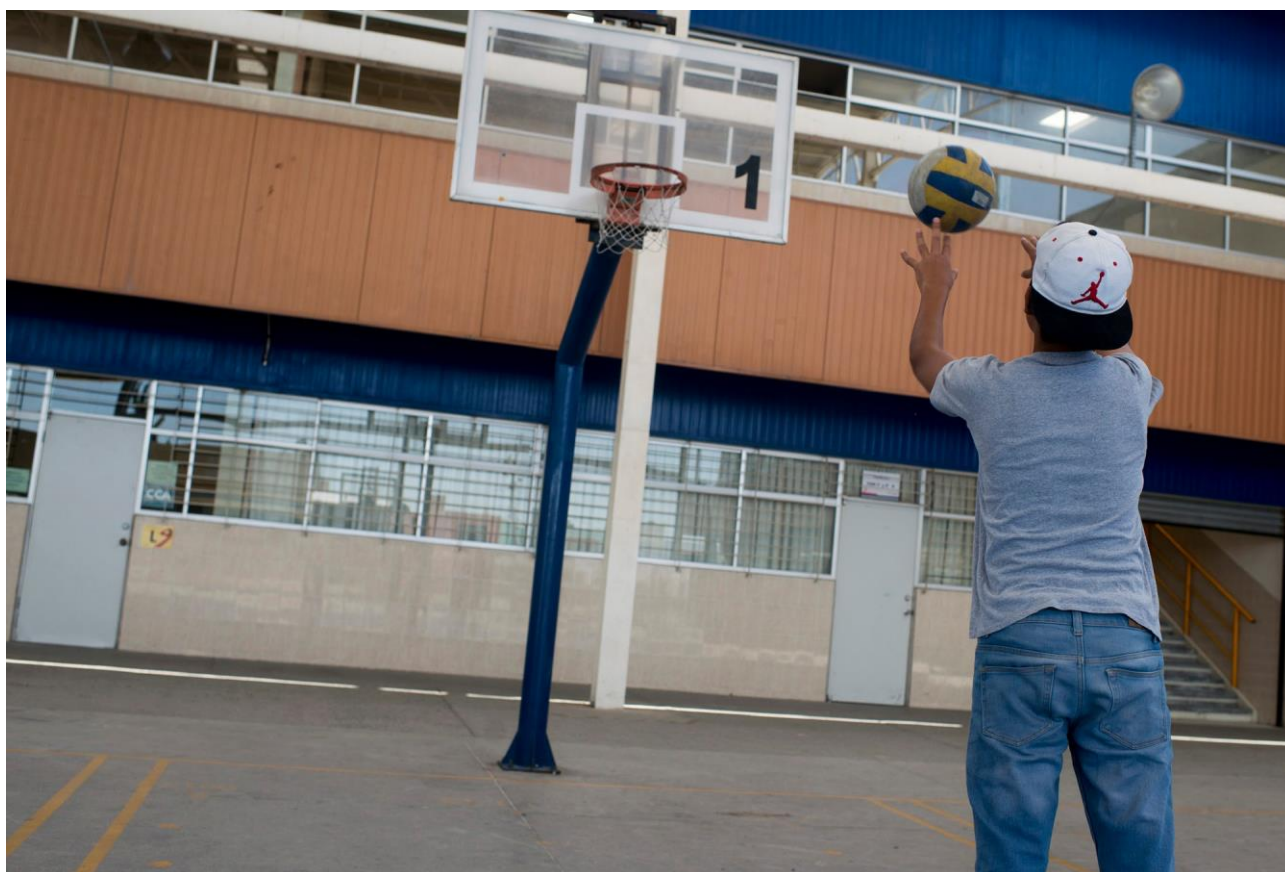
Подготовката за честване на прехода трябва да включва определяне на празненства, които биха могли да допринесат за статута на младия човек в общността, без да му причиняват вреда или унижение. Нужно е уверение, че самите деца участват в планирането и провеждането на събитието. Това включва изготвяне на ключови дейности въз основа на собствените предпочитания на детето. Честването е за самите деца и трябва да е съсредоточен върху техните желания. По този начин се насърчават и подкрепят децата - както тези, които преминават към пълнолетие, така и тези, които остават в условията на самостоятелен живот под супервизия - да ръководят планирането, организирането и провеждането на събитието.

Когато е възможно, може да се организира групово събитие, за да могат младите хора да празнуват заедно и да изградят колективни спомени за прехода си към зрелостта. Това може да помогне за укрепване на връзките между самите деца. Груповите събития вероятно ще съберат повече хора от общността, за да дадат знак на младежа, че цялата общност го подкрепя. Участието и подкрепата на ключови държавни служители или лидери на общността - например от местните служби за социално подпомагане, местната администрация или местните религиозни, спортни, артистични, женски или младежки мрежи - също може да бъде от полза. Планирането и подготовката трябва да включват определяне на удобен за общността и другите участници ден от годината, като например националните служби за закрила и социално подпомагане, както и определяне на средствата или материалите, необходими за събитието.

Някои общества ценят сертификатите за признание и децата могат да очакват сертификат, когато навършат 18 години. В допълнение към такива удостоверения, които могат да бъдат издадени от органа за закрила на детето, събитието за отбелязване на прехода към пълнолетие може да се използва и за осигуряване на други жизненоважни документи, от които младежът ще се нуждае като възрастен (например лични карти).

Ключови действия

- Изготвяне на списък на обичайните начини за отбелязване на прехода към зряла възраст и да се работи с общностите, за да се определят практики, които не причиняват вреда или да унижават младия човек.
- Нужни са уверения, че децата са включени в планирането и провеждането на събитието от самото начало.
- Обмисляне на възможността за организиране на групови събития и насърчаване активното участие на общностите и местните участници в социалната сфера или власти.
- Организиране на събитието в рамките на други социални и обществени събития.
- Гарантиране на достатъчно бюджетни средства за организиране и провеждане на събитието.
- Използване на събитието, за да се улесни издаването на жизненоважни документи на младите хора.

4.6.6. Подкрепа за мониторинг и подкрепа след прехода

Преходът към пълнолетие и последващото изнасяне на младия човек от самостоятелния живот под супервизия не трябва да означава, че всички дейности по мониторинг и подкрепа трябва да бъдат прекратени. Продължаващите специфични нужди, уязвимости и рискове за закрила, пред които е изправено младото лице, следва да бъдат адресирани чрез подходящи, навременни и устойчиви програмни интервенции. Както беше посочено по-рано в настоящото ръководство, преходът към пълнолетие не означава, че младият човек трябва автоматично да напусне самостоятелния начин на живот под супервизия. Въпреки това, за тези, които желаят да напуснат и за тези, чиито нужди от закрила могат да бъдат управлявани и удовлетворявани извън самостоятелния начин на живот под супервизия, ситуацията на закрила и достъпът им до услуги и подкрепа следва да бъдат наблюдавани за определен период от време. Конкретният период от време, през който следва да се осигури мониторинг, зависи от индивидуалната ситуация на младия пълнолетен и следва да се решава за всеки отделен случай, като се зачита неговото мнение.

Тъй като решенията не могат да бъдат вземани за пълнолетни лица, всички интервенции и дейности по мониторинг следва да се основават на преразгледан план за действие по случая, в който младежът играе водеща роля. Наставникът следва да предложи да работи с него по услугите, които трябва да се предоставят, направленията, които трябва да се направят, и други последващи действия, които трябва да се предприемат.

Тъй като управлението на случая на младия пълнолетен с непрекъснати проблеми, свързани със

Ключови действия

- Подкрепата за младите хора със специфични нужди не трябва да се прекратява, след като те навършат 18 години.
- За тези, които напускат самостоятелния живот **под супервизия**, подкрепата и мониторинга трябва да продължат за период от време, определен за всеки отделен случай.
- Решението за продължаване на получаването на услуги и мониторинг се взема от младия възрастен; въпреки това наставникът трябва да му предложи да му помогне при вземането на такова решение.
- Видовете услуги, които трябва да се предоставят и организирането на мониторинг трябва да бъдат договорени чрез преразгледан план по случая и да се управляват от лицето, отговарящо за закрилата на бежанците и/или социалното подпомагане, със съгласието на младия пълнолетен.

закрилата, обикновено вече няма да се извършва от служителя, отговарящ за закрилата на детето, следва да се договори план за преход заедно с младия пълнолетен и служителя, отговарящ за закрилата на бежанците, или с агенцията за социално подпомагане, която отговаря за последващите действия. Случаят трябва да бъде предаден на съответното действащо лице за последващи действия.

4.6.7. Какво се случва , ако младежът не е готов да напусне самостоятелния начин на живот под супервизия?

Не всички млади хора са готови да напуснат самостоятелния живот под супервизия, когато навършат 18 години. Това може да се дължи на специфична уязвимост или загриженост относно закрилата, които не могат да бъдат управлявани или решавани извън самостоятелния живот под супервизия, или детето/младежът може категорично да посочи, че не иска да изостави този начин на живот.

Младо лице с опасения относно закрила/специфични нужди

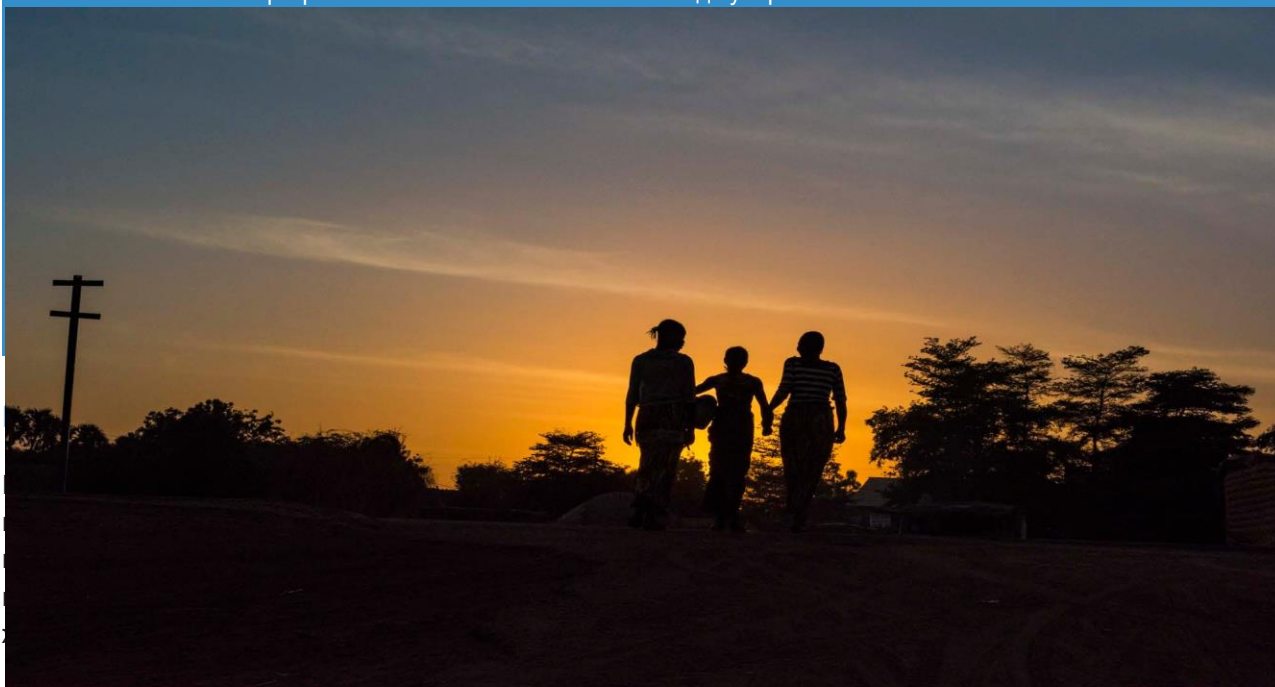
Решението дали детето, което преминава към пълнолетие, трябва да напусне самостоятелния живот под супервизия, трябва да се основава на оценка на рисковете свързани със закрилата и специфичните нужди на младия човек. При вземането на това решение следва да се използва цялостна оценка на най-добрите интереси. Оценката следва да включва и анализ на механизмите за подкрепа в общността и в рамките на националната система за закрила на детето и стъпки за осигуряване на социална подкрепа.

За най-заstrasените лица може да се обмисли и преселване или други допълнителни начини като средство за закрила. Осигуряването на закрила и подкрепа за младежите, които излизат от режим на самостоятелен живот под супервизия, следва да стане част от по-широките програми за закрила, закрила в общността и социално подпомагане. Това означава, че при подготовката на прехода се разработват планове за това как да се извършва процеса на интеграция и предоставяне на услуги от службите и служителите по закрилата на децата, за да могат те да бъдат предоставени на децата, които излизат от програмата за самостоятелен живот под супервизия, като същевременно служителите по закрила на детето, които прилагат програмата за самостоятелен живот под супервизия, следва да идентифицират всички текущи нужди на децата и да ги насочват своевременно към съответните служби.

Когато услугите за социално подпомагане са в процес на развитие или са незадоволителни, поради което не са в състояние да поемат услугите за закрила и реакция на младеж, който преминава към пълнолетие, включително младеж, който се разглежда като обект на презаселване или други допълнителни възможности, лицата, отговарящи за закрилата на детето, следва - при изключителни обстоятелства и за всеки отделен случай - да позволят на лицето да остане в условията на самостоятелен живот под супервизия, докато навърши 21 години.

Ключови действия

- Разработване на планове за това как да се извършва процеса на интеграция и предоставяне на услуги от услугите и служителите по закрилата на децата, за да могат те да бъдат предоставени на децата, които излизат от програмата за самостоятелен живот под супервизия

Ключови действия

- Трябва да се има предвид, че младите хора могат да променят мнението си, и затова трябва да се избягват съжденията, обвиненията или порицанията.
- Когато е възможно, трябва да се позволява на младия човек да остане в жилището под супервизия, като същевременно му се осигури емоционална подкрепа и насърчение, за да му се помогне в прехода.
- Проучване на различните варианти, включително осигуряване на кратък престой извън самостоятелното жилище под супервизия, за да се помогне на младия човек да свикне с различния начин на живот.

Като част от планирането на прехода към зряла възраст наставниците и служителите по закрила на Децата трябва да бъдат подготвени за такъв сценарий. Трябва да се избягват съжденията, обвиненията и порицанията и да се даде допълнително време на тези млади хора да се подготвят за преместване. Една от възможностите е да се проучи дали младежът може да редува престоя си извън жилището под супервизия за няколко седмици, за да му се даде време да свикне с различния начин на живот. Емоционалната подкрепа и насърчаването от страна на обучени наставници са от решаващо значение за подпомагане на преход

- Създаване на ясни СОП за определяне, управление и мониторинг на мерки за алтернативни грижи, включително направление и подкрепа на деца, които живеят самостоятелно (в рамките на по-широки СОП за управление на случаи на ПЗНИ или закрила на детето или като приложение към такива СОП).

5.2. Знания и данни

- Извършване на оценка на потребностите, за да се идентифицират децата, нуждаещи се от алтернативна грижа, включително децата, живеещи в установен самостоятелен начин на живот под супервизия и домакинства, ръководени от деца, както и да се разбере възприемането на тези деца от общността.
- Да се направи списък на съществуващите механизми за грижи в общността и да се разбере отношението на общността към различните алтернативни механизми за грижи, особено към децата, които живеят самостоятелно.
- Осигуряване на индивидуална регистрация на всички непридружени и разделени деца и систематична оценка чрез ОНИ преди всякакви алтернативни мерки за грижа, включително създаване на нови (или официализирани на вече създадени) самостоятелни начини на живот. Редовно актуализиране и анализиране на данните, записани в системи за управление на информацията, като ProGres и CPIMS+.

5.3. Човешки и финансов капацитет

- Обучение на персонала и общностните работници относно самостоятелния живот под супервизия и обучение на персонала от други сектори за улесняване на идентифицирането и насочването.
- Идентифициране, оценка и обучение на членове на общността, които могат да служат като наставници на деца, живеещи самостоятелно.

- Обучаване и напътстване на наставниците от общността за подкрепа и наблюдение на децата в условията на самостоятелен живот под супервизия.
- Оценяване и планиране на разходите за създаване и поддържане на условия за самостоятелен живот под супервизия и подпомагане на децата, които преминават към зряла възраст.

5.4. Координация

- Координиране на действията с ключови национални участници и заинтересовани страни от общността по отношение на създаването, подкрепата и мониторинга на механизмите за самостоятелен живот, като ясно се определят ролите и отговорностите.
- Разработване на програми за алтернативни грижи, включително за самостоятелен живот, в рамките на ПЗНИ (т.е. управление на случая), включително насочване към услуги.
- Гарантиране, че плановете за грижи за деца, които живеят самостоятелно, са част от цялостна система за подкрепа, която е свързана с други услуги.

5.5. Превенция и реакция

- Заедно с непридружените деца и техните общности да се проучат възможностите за семейна грижа като предпочитана форма на алтернативната грижа. Това включва намиране на баланс между желанието на детето за независимост и правото му на семейна грижа и закрила от вреди.
- Включване на общността на детето от самото начало, за да се гарантира, че децата, живеещи в условията на самостоятелен живот, са интегрирани в по-широката общност. Това означава да се оказва помощ на децата, които живеят самостоятелно, да участват в социални, културни или религиозни дейности, образование и програми за отдих, като спорт и изкуство.
- Разработване на механизми за грижа (включително механизми за самостоятелен живот под супервизия), които са приобщаващи и подкрепящи за деца с различен произход, включително деца с увреждания и ЛГБТИК+ деца.
- Мерки за подкрепа за да се подготвят децата, живеещи в самостоятелни жилища под супервизия, за независимост, зрялост и участие като продуктивни членове на техните общности.
- Системен мониторинг на условията за самостоятелен живот под супервизия и на подкрепата, предоставяна от назначените наставници.

5.6. Застъпничество и повишаване на осведомеността

- Да се предоставя застъпничество с националната система за закрила на детето и да ѝ се окаже подкрепа в осигуряването и регулирането на алтернативни мерки за грижа в съответствие с Насоките на ООН за алтернативна грижа за деца, както и в осигуряването на условия за самостоятелен живот за децата, които са обект на внимание на ВКБООН.
- Повишаване на осведомеността на общността относно грижите и подкрепата за деца, които живеят самостоятелно, и работа за идентифициране на потенциални и спонтанни приемни семейства.

6. СПОРАЗУМЕНИЯ

Върховен комисариат на ООН за бежанците, *2021 г.: Оценяване и определяне на най-добрите интереси на детето* (2021 г.), достъпно на: <https://www.refworld.org/docid/5c18d7254.html>

Върховен комисариат на ООН за бежанците, *Рамка за закрила на децата* (2012 г.), достъпна на: www.refworld.org/docid/4fe875682.html

Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), набор от СОП за ПЗНИ, достъпен в Инструментарий за ПЗНИ на ВКБООН, достъпен на адрес: www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox

Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), *Инструментарий за доброволци в подкрепа на общността за непридружени и разделени деца* (2016 г.), достъпно в Инструментарий за ПЗНИ на ВКБООН, достъпно на: <http://www.unhcr.org/handbooks/biptoolbox>

Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), *Кратка информация за закрилата на децата: алтернативна грижа* (2014 г.), достъпно на: www.refworld.org/docid/52f0e4f34.html

Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), *Кратка информация за закрилата на децата: Механизми за закрила на детето в общността* (2013 г.), достъпно на: www.refworld.org/docid/531ec54f4.html

Върховен комисариат на ООН за бежанците (ВКБООН), *Основни действия за младежите бежанци* (2016 г.), достъпно на: www.refworld.org/docid/59dc80184.html

Междуведомствена работна група по въпросите на непридружените и разделените деца, *Наръчник за алтернативни грижи при извънредни ситуации* (2013 г.), достъпен на: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7672/pdf/ace_toolkit_0.pdf

Междуведомствена работна група по въпросите на непридружените и разделените деца, *Наръчник за работа на терен с непридружени и разделени деца* (2016 г.), достъпен на адрес: <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/12198/pdf/handbook-web-2017-0322.pdf>

Междуведомствена работна група за непридружени и разделени деца, *Инструментарий за непридружени и разделени деца* (2017 г.), достъпен на: <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/12197/pdf/tools-web-2017-0322.pdf>

Алианс за закрила на детето в хуманитарните дейности, *Доброволци от общността и тяхната роля в процесите на управление на случаи в хуманитарен контекст*: (2021 г.), достъпно на: https://alliancecpha.org/en/system/tdf/library/attachments/cecsm_report_low_res.pdf?

© Върховен комисариат на ООН за бежанците, 2021 г.